

ХЕРАЛДИКА • HERALDRY

БЛАЗОН НА ЛАВОТ ВО ПРИПИШАНИТЕ ГРБОВИ НА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ

BLASON OF THE LION IN THE ATTRIBUTED ARMS OF ALEXANDER III OF MACEDONIA

ФАЛЕРИСТИКА • PHALERISTICS

ПОВЕЛБА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

CHARTER OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

АМБЛЕМАТИКА • EMBLEMATICS

ИСТОРИЈА НА ОЗНАКИТЕ НА ФК ВАРДАР

HISTORY OF THE INSIGNIA OF FC VARDAR

3
СОНЦЕТО ВО
ОПШТИНСКАТА
ХЕРАЛДИКА ВО Р.
МАКЕДОНИЈА
 Јован Јоновски

3
THE SUN IN THE
MUNICIPAL HERALDRY
IN THE REPUBLIC OF
MACEDONIA
 Jovan Jonovski

12
БЛАЗОН НА ЛАВОТ ВО
ПРИПИШАНИТЕ ГРБОВИ
НА АЛЕКСАНДАР III
МАКЕДОНСКИ
 Иван Нацевски

12
BLASON OF THE LION IN
THE ATTRIBUTED ARMS
OF ALEXANDER III OF
MACEDONIA
 Ivan Nacevski

20
ИСТОРИЈА НА ОЗНАКИТЕ
НА ФК ВАРДАР
 Александар Гиџаровски

20
HISTORY OF THE
INSIGNIA OF FC VARDAR
 Aleksandar Gižarovski

33
АКТИВНОСТИ НА МХЗ

33
ACTIVITIES OF MHS

36
ТЕРМИНОЛОШКИ
РЕЧНИК

36
HERALDIC
TERMINOLOGY

38
КУЛТОТ НА ЗНАМЕТО
ВО БАЛКАНСКАТА
ФАЛЕРИСТИКА-
ОРДЕН НА ЗНАМЕТО
 Петар Гајдов

38
THE CULT OF THE
FLAG IN BALKAN
PHALERISTICS -
ORDER OF THE FLAG
 Petar Gajdov

40
ПОВЕЛБА НА РЕПУБЛИКА
МАКЕДОНИЈА
 Петар Гајдов

40
CHARTER OF THE
REPUBLIC OF MACEDONIA
 Petar Gajdov

42
МАКЕДОНСКИ
ПОЛИЦИСКИ ОЗНАКИ (4)
 Трајче Трајков

42
MACEDONIAN
POLICE INSIGNIA (4)
 Trajče Trajkov

48
ХЕРАЛДИЧКИ РЕГИСТАР

48
HERALDIC REGISTER

ОД УРЕДНИЦИТЕ

Првиот број на „Македонски хералд“ излезе во 2005 година на скромни 16 страни, умножен на фотокопир. Од скромните почетоци, овој десетти број на „Македонски хералд“ премина во вистинско списание со 48 страници и статии од домашни автори кои третираат пред сè теми од македонската, но и од светската хералдика, вексилологија, фалеристика и амблематика.

Овој број носи статии за сонцето во територијалната хералдика во Република Македонија, како и блазонот на лавот од припишаните грбови на Александар Македонски, кој се провлекува низ вековите и ќе се најде како можно решение за грб на Република Македонија и 1992 и 2014 година. Даден е преглед на амблемите на ФК Вардар.

EDITORIAL

The first issue of Macedonian Herald which came out in 2005 was a modest 16 pages duplicated by photocopier. From its humble beginnings, this 10th issue of Macedonian Herald changed into a proper magazine with 48 pages containing articles from local writers that treated topics about Macedonian, but also world heraldry, vexillology, phaleristics and emblematics.

This issue brings articles about the sun in the municipal heraldry of the Republic of Macedonia, and the blazon of the lion of the attributed Arms of Alexander of Macedonia, which runs through the centuries and will be found as a possible design for the Arms of the Republic of Macedonia in 1992 and 2014. Also, a survey of the emblems of FC Vardar is included.

ИМПРЕСУМ • IMPRESSUM

Македонски Хералд е гласник на МХЗ
 Уредници:
 Алесандар Гиџаровски, Јован Јоновски

Лектура:
 Силвија Филипова - Митревска

Македонско хералдичко здружение

Претседател:
 Јован Јоновски
 +389 70 252 989

Потпретседател:
 Петар Гајдов
 +389 75 516 676

Секретар:
 Александар Гиџаровски
 +389 70 227 153

Петар Манџуков 113/6
 1010 Скопје, Македонија
 280-118100590195
 Силк Роуд Банка АД - Скопје
 www.heraldika.org.mk

Macedonian Herald is the Official Gazette of the MHS

Editors:
 Aleksandar Gižarovski, Jovan Jonovski

English proofreading:
 Bernard Jugy, Zachary Harden, Richard Baker

Macedonian Heraldry Society

President:
 Jovan Jonovski
 jonovski@heraldika.org.mk

Vice-president:
 Petar Gajdov
 gajdov@heraldika.org.mk

Secretary:
 Aleksandar Gižarovski
 gižarovski@heraldika.org.mk

Petar Mandžukov 113/6
 1010 Skopje, Macedonia
 ЕДБ 4030003486843;
 IBAN MK07280102000282069
 info@heraldika.org.mk

СОНЦЕТО ВО ОПШТИНСКАТА ХЕРАЛДИКА ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Јован Јоновски

(Оваа студија беше презентирана на 32 Интернационален конгрес на генеалогички и хералдички науки, одржан во Глазгов, Шкотска, 2016)

Територијалната или месната хералдика се занимава со грбови чишто титулар - носител е територија или населено место. Територија може да биде држава, република, покраина, провинција, регион, округ, околија и слично, која е уредена со посебна територијална поделба. Додека населено место може да биде метропола, град, село, населено место, но и општина и месна заедница. Месната хералдика е во тесна поврзаност со системот на административната поделба, која пак, може да биде на неколку нивоа. Република Македонија во текот на своето постоење доживеала неколку територијално - административни поделби. Во Социјалистичка Република Македонија по Втората светска војна имало повеќе територијални поделби, и во 1965 година биле укинати околиците и како единствена административна поделба останале само 32 општини и Градот Скопје како посебна административна единица. Територијалните поделби беа регулирани со Уставниот закон, каде што, пак, не се споменуваа грб или знаме на општините иако некои општини користеле и квази грбови.

Во 1996 година Република Македонија беше поделена на 123 општини и градот Скопје.¹ Овој пат територијалната поделба е регулирана со закон, при што првпат се прави обид некако да се регулира подрачјето на општинската хералдика.

THE SUN IN MUNICIPAL HERALDRY IN THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Jovan Jonovski

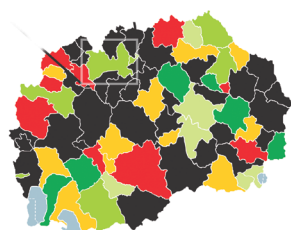
(This paper was presented at the 32 International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences, held in Glasgow, Scotland, 2016)

Municipal heraldry deals with Coats of Arms where the armiger is a territory or settlement. The territory may be the state, a republic, province, region, district, a borough or similar. While the settlement may be a metropolis, city, town, village, township, municipality or local community. Municipal heraldry is closely related to the system of administrative divisions, which in turn, can be on several levels. In the Socialist Republic of Macedonia, after WWII there were several territorial divisions and, in 1965, districts were abolished and a single-level administrative division with 32 municipalities was introduced alongside the City of Skopje as a separate administrative unit. The territorial divisions were governed by the Constitutional

Law, where there is no mention of arms nor flags of the municipalities, although some municipalities used quasi-Coats of Arms.

In 1996, Macedonia was divided into 123 municipalities

plus the City of Skopje.¹ This time the territorial division was regulated by Law and is the first attempt to somehow regulate the field of municipal heraldry. This Law allows municipalities to adopt arms and a flag. The Law only prescribes that the arms and the flag should be different from the arms and

ХЕРАЛДИЧКА МАПА
HERALDIC MAP

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
REPUBLIC OF MACEDONIA

■ грб во согласност со системот на МХЗ
arms in accordance with MHS's system

■ хералдички исправен грб
heraldic coat of arms

■ близу-хералдички грб
nearly heraldic coat of arms

■ грб каде е можна хералдизација
arms with a possibility of heraldization

■ едвај хералдички грб
hardly heraldic coat of arms

■ грб без можност за хералдизација / амблем / лого
arms without a possibility of heraldization / emblem / logo

Законот им овозможи на општините да имаат грб и знаме. При што тие треба да се разликуваат од грбот и знамето на Република Македонија и од грбовите и знамињата на другите општини, како и од грбовите на другите земји и од грбовите и знамињата на општините во други земји, како и од грбовите и знамињата на меѓународните организации во другите земји.²

Во 2004 година бројот на општините се намали на 84, а во 2013 бројот на општини стана 80. Градот Скопје има посебен статус во кој влегуваат 10 градски општини. Постојат и 8 плански и статистички региони кои немаат статус на административни региони во смисла на административна поделба. Законот повторно ја регулира само регистрацијата на грбовите, без да навлезе во суштината на нивниот дизајн и користење.³

Најголемиот дел на општинските статuti пропишуваат дека грбот се добива преку конкурс. Речиси сите конкурси гласат: „Грбот треба да содржи елементи кои ги претставуваат историската традиција, културното наследство, пејзажните карактеристики, географските, економските и други карактеристики на општината“.⁴

Најизразени елементи се фабрики, фабрички оцаи и запчаници-симболи на работничката класа, како и полиња, класје, симбол на земјоделството, како и сонцето - симбол на посветлата иднина. Најчест симбол присутен на грбот е сонцето - симбол на посветлата иднина.

Поголемиот дел од грбовите имаат пејзажна идеологија и се далеку од класичната хералдика. Во студијата од 2015 година, општинските грбови беа класифицирани во 4 категории според нивниот хералдички потенцијал: (1) Хералдички - грбови кои, во согласност со Месниот хералдички систем на Македонското хералдичко здружение се сметаат хералдички или би можеле да станат

flag of the Republic of Macedonia and of other municipalities and of municipalities in other countries, as well as different from the arms and flags of international organizations in other countries.²

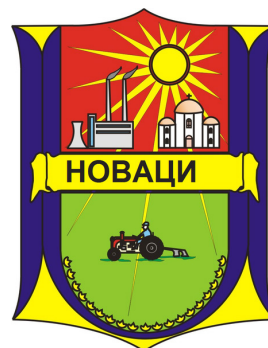
In 2004, the number of municipalities was reduced to 84, and in 2013 the number of municipalities became the current 80 plus the city of Skopje having a special status which includes 10 municipalities. There are 8 planning and statistical regions that do not have the status of administrative regions. The Law again only regulates the registration of coats of arms, without entering into the technicalities of their design and use.³

The majority of municipal Statutes stipulate that arms are obtained through public competition. Almost all competitions read as follows: “The arms should contain elements that represent the historical tradition, cultural heritage, landscape features, geographical, economic and other characteristics of the municipality”.⁴

The most commonly used elements are factories, factory chimneys and cogwheels - symbols of the working class and fields or stalks of wheat, a symbol

of agriculture, and the sunrise - a symbol of a brighter future.

The majority of the arms have a landscape ideology and are far from classical heraldry. In the 2015 study, municipal coats of arms were classified into 4 categories according to their heraldic potential: (1) Heraldic - coats of arms that, according to the Civic Heraldic System of the Macedonian Heraldry Society are considered heraldic or could become so with only minor changes. This category has 15 arms or 18%; (2) Potentially heraldic - coats of arms with heraldic elements that need to be provided with

„Грбовите“ на Кисела Вода и Новаци, претставници на пејзажната хералдика/
„Arms“ of Kisel Voda and Novaci, representatives of Landscape heraldry.

со само мали промени. Оваа категорија содржи 15 грбови или 18%; (2) потенцијално хералдички - грбови со хералдички елементи на кои им треба хералдички емблези - 9 грбови или 11%; (3) грбови со хералдички потенцијал - грбови што може да бидат емблези хералдички по отстранувањето на нехералдичките елементи како што се текст и ленти со името на општината. Има 6 такви грбови или 7%. (4) Оние без можност да се хералдизираат. Во оваа група спаѓаат останатите 51 или 63%.

Од погоре кажаното, постои поткатегија на пејзажни грбови која се состои од 31 грб; квази хералдички се 19 грба, и 11 логоа.

Најчест амблем е сонцето, кое се појавува на 33 грбови или 41%.

СОНЦЕТО КАКО СИМБОЛ

Сонцето отсекогаш ги фасцинирало луѓето, и поради неговата сила и моќ што циклично се менува. Тоа е едно од првите божества, кое има одраз во сите култури. Сонцето симболизира нов почеток, нова ера, слобода или благосостојба. Независноста на нацијата е тесно поврзана со слободата на народот и ова е еден од главните мотиви за избор на сонцето како симбол. Сонцето од македонското знаме, претставува симбол на независноста и слободата, долговековната желба на народот за своја независна држава и самостојно управување на својата територија.⁵

Сонцето е симбол во Македонија од древноста па сè до модерното време, кога се наоѓа на грбот, на знамето и во химната. Сонцето како симбол и култот кон него се појавуваат уште кон крајот на бронзена доба. Богот на сонцето Аполон бил почитуван и од Пајонците за што сведочат и монетите на пајонскиот цар Ликеј. Сонцето се наоѓа и на мноштво монети ковани од македонските кралеви.⁶

an heraldic emblazon - 9 arms or 11%; (3) Arms with some heraldic potential - arms that may be emblazoned heraldically following the removal of such non-heraldic items as, especially, text and text scrolls with the name of the municipality. There are 6 such arms or 7%. (4) Those without any possibility to be considered heraldic. These comprise the remaining 51 or 63%.

Пајонска монета Дерони 479-460 пне/
Paenonian coin, Deronius 479-460 BC

Underlying the above, there is a subcategory of

Landscape Arms - consisting of 31 such arms; a Quasi heraldic are 19 Arms, and in logos there are 11.

The most frequent charge is the sun, appearing on 33 of the arms or 41%.

THE SUN SYMBOL

The sun has always fascinated people, especially its strength and power that changes cyclically. It was one of the first deities, which is reflected in all cultures. The sun symbolizes variously a new beginning, a new era, freedom or prosperity. The independence of the nation is closely related to the freedom of the people and this is one of the main reasons for the choice of the sun as a symbol. The sun of the Macedonian flag is a symbol of the independence and of freedom - the long held desires of the people for an independent state and the independent management of its territory.⁵

The sun has been a symbol in Macedonia from antiquity until modern times when it can be found on the national Arms, on the flag and in the national anthem. The sun symbol and its cult first appear recorded at the end of the Bronze Age. The sun god Apollo was respected by Paenonians, as is evidenced by the coins of the Paenonian king Lyceum. The sun is also found on the coins minted by the Macedonian kings.⁶

Керамика, Виничко кале/
Ceramics, Vinica fortres

Сонцето како моќен симбол продолжува и во сликарството во Византија, како на фреска во Св. Андреја, Матка од 14 век, на фасадата на црквата Св. Ѓорѓи во Старо Нагоричане (почеток на 14 век).⁷ Со сонце се посеани⁸ и штитовите на светите војни од црквата свети Пантелејмон од Нерези.⁹

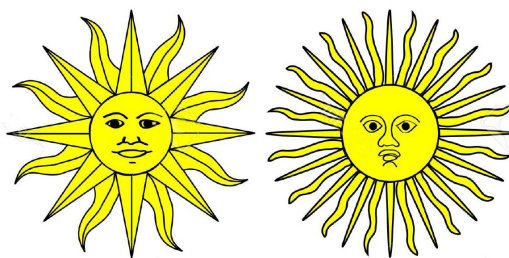
Сонцето како национален симбол се јавува на знамето на Македонија предложено од страна на македонската колонија во Санкт Петербург во 1914 година. Знамето било црвено со бела четврт (во горниот копјен дел), во кој се наоѓа црвен разгневен¹⁰ еднорог. Во долниот слободен агол има четврт златно сонце со многубројни тенки златни линиски зраци, со текст: „Едина независима Македонија“.¹¹

Сонцето се јавува како симбол на грбот на Народна Република Македонија и нејзината химна, а по осамостојувањето, сонцето ќе се најде и на знамето, најнапред со 16 конвергентни краци, а подоцна со 8 дивергентни краци.

СОНЦЕТО ВО ХЕРАЛДИКАТА

Сонцето во хералдиката се претставува на еден начин, наречено сонце во раскош.⁷ Тоа се претставува со сончев диск од кого излегуваат наизменично прави и брановидни зраци. Дополнително, дискот може да има карактеристики на човечко лице. Бројот на зраците, кои секогаш се директно поврзани на дискот, може да биде различен.¹²

Во македонската територијална хералдика употребените сонца имаат всушност вексилолошки карактеристики и затоа треба да се разгледаат вексилолошките претстави на сонца. Веб страницата Знамиња на светот FOTW (Flags of the World,) дава 5 типа на сонце во вексилологијата: 1. сонце во раскош – хералдичко сонце; 2. сончеви зраци – сонце од кое непосредно излегуваат зраци од кој било тип; 3. сончев крст – кружница со впишан крст; 4. Сончев диск – сонце без краци; 5. Сончев симбол – каков било симбол на сонце различен од погоренаведените.¹³

Класични хералдички сонца/
Classical Heraldic Suns

The sun as a powerful symbol continues to appear in paintings under the Byzantine empire. For instance, in the mural at St. Andrea at Matka Canyon near Skopje, (14c); on the façade of the church of St. George in Staro Nagorichane (early 14c)⁷; and on the shields of the holy warriors in the church of Saint Panteleimon of Nerezi (12c) which are semée of suns.⁹

The sun as a national symbol appears on the flag of Macedonia proposed by the Macedonian colony in St. Petersburg in 1914. The flag was Gules with a Gules unicorn rampant on canton Argent. In the lower corner, there is one quarter of a sun Or with multiple thin linear rays, with inscription above the rays: “One Independent Macedonia”.¹¹

The sun appears as a symbol on the arms of the People’s Republic of Macedonia and its anthem and, after the independence, the sun also features on the flag, first with 16 converging rays and later with 8 diverging rays.

THE SUN IN HERALDRY

The sun in heraldry is normally represented in only one way, called the “sun in splendour”. It is commonly represented by the sun disk from which alternately emerge straight and wavy rays. In addition, the disc may have the features of a human face. The number of rays, which are always directly emerge from the disk, can vary.¹²

The sun as appearing in municipal arms in Macedonia currently is of various types of suns similar to those that appear on the flags and therefore, should be considered as vexillologic representations of suns. The FOTW (Flags of the World) website illustrates 5 types of sun: 1. The Sun in Splendour – the heraldic sun; 2. Sunlight – a sun of any type with rays directly emerging; 3. Solar Cross – a circle with a cross; 4. Solar disk – a sun without rays; 5. Solar Symbol – any symbol of the sun other than the above.¹³

However, in Macedonian municipal heraldry there are five main types of sun: 1. The solar

Сепак во македонската територијална хералдика има пет основни типа сонце: 1. сончев диск - сонце без зраци; 2. хералдичко сонце - сонце во раскош; 3. сонце со дивергентни зраци - зраци кога тие се шират од дискот и 4. сонце со конвергентни зраци - кога зракот, независно од почетокот, има свој крај во една точка, и 5. сонце тип Кутлеш, посебен тип на сонце со конвергентни зраци, кое се наоѓа на капакот на саркофагот од кралската гробница во Кутлеш.¹⁴ Тоа всушност, хералдички претставува ѕвезда, но поради перцепцијата се смета за сонце со мал диск и зраци што започнуваат од полукруг и продолжуваат со должина многукратно поголема од димензиите на дискот. Има примарни и секундарни зраци кои започнуваат на поголемо растојание од централниот диск, но завршуваат на исто растојание со примарните зраци. Сонцето од овој тип може да има и 6, 8, 12 и 16 зраци.¹⁶

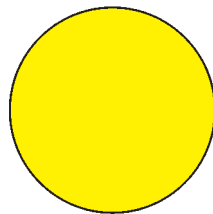
Кај сонцата со зраци, важна карактеристика е дали зраците започнуваат директно од дискот или постои простор меѓу нив. Понекогаш зраците се присутни без диск. Тука тие ќе бидат типизирани како соодветниот тип на сонце со диск. Ова се прави од причина што сончевите зраци во хералдиката можат да постојат и сами, но тоа е сосем друг феномен. Сончевите зраци можат да излегуваат од други хералдички фигури и тогаш тие се блазонираат „во сјај“.

Според позицијата, сонцето може да биде „во изгрев“ кога се гледаат само делови од сонцето зад други елементи, често планина.

ТИП 1. СОНЧЕВ ДИСК;

Овој тип претставува наједноставна претстава на сонцето само преку еднобоен круг, без зраци. Може да биде видлив целиот диск, или пак да биде закриен некој дел, и тогаш станува збор за сонце во изгрев.

Овој тип сонце е застапен на грбовите на три општини, Желино, каде е дел од пејзаж, сонцето е бело над синиот хоризонт; во грбот на Студеничани сонцето е исто така дел од пејзажна композиција, каде жолтото сонце од зад планина изгрева на сина позадина. Сонцето од Tearce е од истиот тип и во изгрев, но тука сонцето е жолто.

Тип 1 - type - сонцето од грбот на Желино / Sun from Arms of Želino.

disc - without the sun's rays; 2. Heraldic sun - the sun in splendour; 3. The sun with divergent rays - when the rays spread from the disk; 4. The sun with convergent rays - when the rays, regardless of their origins, end at a single point; and lastly 5. Sun of Vergina (Kutleš), a special type of sun with convergent rays, that although it could be found in many places, is named after the sun symbol located on the lid of the sarcophagus of the royal tombs in Vergina.¹⁵ Heraldically, actually it is a star, but due to perception it is considered sun with small sun disk, usually with an equal number of primary and secondary rays, where the rays begin with a semicircle. The secondary ones are shorter and start at a greater distance from the central disk but they end at the same distance as the primary rays. The sun of this type can have 6, 8, 12 or 16 rays.¹⁶

In suns with rays, an important consideration is whether the rays begin directly from the disk or there is space between them. Sometimes the rays are present without the disk. Here they will be typified as the type of those with a sun disk. This is done because the sun's rays in heraldry can exist alone but it is quite a separate phenomenon. The sun's rays can emerge from other heraldic figures and then these are blazoned "rayonnée".

The sun can be part of a "sunrise" when only parts of the sun are seen and the remainder is behind the horizon or other elements, often mounts.

TYPE 1. SOLAR DISK

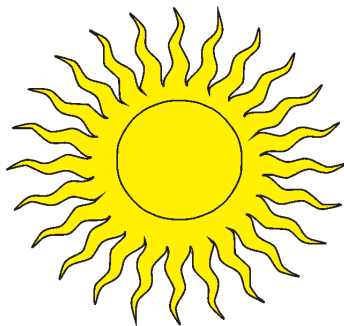
This type is the simplest representation of the sun with only a round disc, without rays.

This type of sun is represented on arms of three municipalities, Želino, where it is part of the landscape - the sun is Argent over an Azure horizon; on the arms of Studeničani - the sun is also part of the landscape composition, where the sun Or rises from behind the mountain on an Azure field. Sun of Tearce is the same.

ТИП 2. ХЕРАЛДИЧКО СОНЦЕ

Класичното хералдичко сонце има сончев диск од кого, најчесто, излегуваат наизменично прави и брановидни зраци кои секогаш се директно поврзани на дискот. Дополнително, дискот може да има карактеристики на човечко лице. Бројот на зраците, во главно не е дел од блазонот туку потпаѓа под хералдичката уметничка интерпретација, иако за некои грбоносци бројот на зраци има посебна важност.

Овој тип сонце е застапен на знамето на Аеродром како челенка на грбот. Сонцето е жолто со 24 брановидни зраци од кои се видливи 13. Сонце од овој тип не се јавува на штитот на ниту една општина.

Тип 2 - туре- сонцето од челенката на грбот на Аеродром / Sun from Crest of Aerodrom.

ТИП 3. СОНЦЕ СО ДИВЕРГЕНТНИ ЗРАЦИ

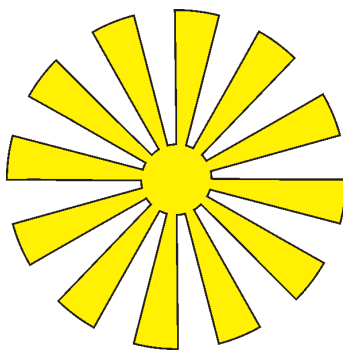
Сонцето со дивергентни зраци има диск од кого радијално се шират дивергентни зраци. Од овој тип е сонцето на грбот и на знамето на Република Македонија. Зраците можат да се шират до рабовите на полето (штитот) или да престанат да се шират и со тоа да формираат амблем.

Од овој тип сонце има на 12 грбови, од кои 9 се во позиција на изгрев, односно дел од сонцето се наоѓа под хоризонтот. Над хоризонтот најчесто се гледаат пет или осум зраци (вкупно во 7 грба: Василево, Карбинци, Кисела Вода, Пехчево, Сопиште, Чашка, Шуто Оризари). Грбовите на Зрновце и Ресен имаат 12 односно 13 видливи зраци.

Сонце над хоризонтот имаат Бутел, Демир Капија и Зелениково, каде жолтото сонце се наоѓа на синото небо.

Сонцата со дивергентни зраци можат да имаат уште две карактеристики: 1. зраци кои излегуваат веднаш од дискот и 2. зраци кои се прекинати или одат до крајот на полето. Само во грбот на Ресен дивергентните зраци се прекинати.

Освен во грбот на Шуто Оризари, во сите други сонцето е дел од пејзаж.

Тип 3 - туре. Сонцето од грбот на Бутел. /The sun on the arms of Butel.

TYPE 2. HERALDIC SUN

A classical heraldic sun has a solar disk and, usually, alternately straight and wavy rays always directly connected to the disc. Additionally, the disk can have features of a human face. The number of rays in general is not part of the blazon but falls under heraldic artistic interpretation, although for a number of armigers, the number of rays has special importance.

The sun of this type is represented as a crest on the arms of Aerodrom. The sun Or has 24 wavy rays of which 13 are visible. A sun of this type does not

occur in the shield of any municipality.

TYPE 3. THE SUN WITH DIVERGENT RAYS

Sun with divergent rays where the rays spread radially and divergently from the sun-disc. The sun in the arms and the flag of the Republic of Macedonia is of this type. The rays can spread to the edges of the field (the shield) or be erased and thus form an emblem.

This type of sun is found in 12 arms, on 9 of which there is a sunrise - that is where part of the sun is below the horizon. The suns have five or eight visible rays (total 7 Arms: Vasilevo, Karbinci, Kisela Voda, Pehčevo, Sopište, Čaška, Šuto Orizari). The arms of Zrnovci and Resen have 12 or 13 visible rays respectively.

The sun can be found above the horizon in the arms of Butel, Demir Kapija and Zelnikovo, where sun Or is on Azure sky.

A sun with divergent rays can have one of two characteristics: 1. the rays can emerge immediately from disk or with a gap; 2. the rays can be erased or could continue out to the field. Only the arms of Resen has a sun with divergent rays that are cut.

With the exception of the arms of Šuto Orizari, all other

Од поттиповите на овој тип сонце, 7 сонца се со зраци споени со дискот а 5 се со зраци одвоени од дискот.

ТИП 4. СОНЦЕ СО КОНВЕРГЕНТНИ ЗРАЦИ

Сонцето со конвергентни зраци има диск од кого излегуваат зраци со дефинирана должина. Зраците можат директно да излегуваат од дискот или може да бидат одвоени. Зраците можат да бидат триаголни, како едноставна форма или да имаат друга форма (ромбовидна). Доколку зраците имаат полукружен почеток, тогаш тие се сметат за следниот тип сонце - Кутлеш.

Од овој тип сонце има 12 грба од кои кај 5 грба сонцето е дел од стилизиран пејзаж, бидејќи полето на кое се наоѓа сонцето не е сино. (Гевгелија, Градско и Дебарца, Македонски Брод и Новаци).

На другите 7 грба (Богданци, Босилово, Ѓорче Петров, Карпош, Кривогаштани, Неготино и Струмица) сонцето се јавува како амблем во полето, а кај два грба, сонцето е искомбинирано со друг симбол.

Од поттиповите на овој тип сонце, 4 сонца се со зраци споени со дискот а 6 се со зраци одвоени од дискот.

ТИП 5. СОНЦЕ ТИП КУТЛЕШ

Сонцето од типот Кутлеш, е сонце со мал диск и зраци што започнуваат од полукруг и продолжуваат со должина поголема од димензиите на дискот. Најчесто, има еднаков број на примарни и секундарни зраци кои се пократки од примарните.

Во овој тип спаѓаат 5 грбови (Виница, Илинден, Конче, Могила и Росоман). Сите сонца се изгревачки со жолта боја од кои 4 се на сина и 1 на црвена позадина. Три сонца се со 16 краци од кои се гледаат помалку, а две сонца се со 26 зраци.

suns are part of a landscape.

Subtypes of this type of sun: 7 have suns whose rays are joined to the disk and in 5 the rays are separated from the disk.

TYPE 4. SUN WITH CONVERGING RAYS

The sun with convergent rays is a disc from which rays of a defined length emerge. The rays can spring directly from the disc or can be separated. Rays can have a simple triangular shape or have another shape (e.g. diamond). If the rays begin with a semi-circle, then they are considered to be the next type sun - that of Kutleš.

This type of sun is found on 12 arms in 5 of which the sun is part of a symbolic landscape, Azure sun Or (Gevgelija, Gradsko, Debarca, Makedonski Brod and Novaci).

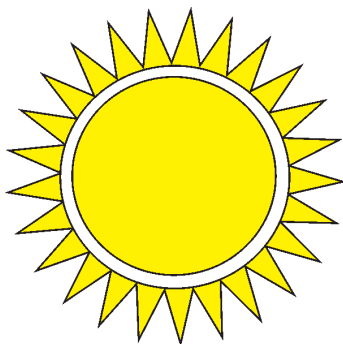
On another 7 Arms (Bogdanci, Bosilovo, Gyorče Petrov, Karpoš, Krivogaštani, Negotino and Strumica) the sun appears as an emblem in the field, and in 2 other arms, the sun is combined with another symbol.

Subtypes of this type of sun: 4 suns have rays joined to the disk and 6 rays are separate from the disk.

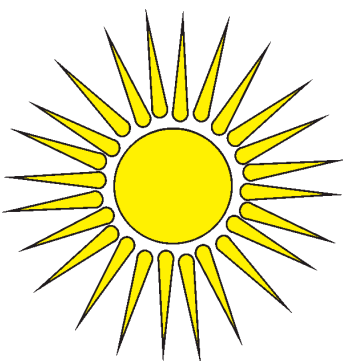
TYPE 5. SUN OF KUTLEŠ TYPE

The sun of Kutleš type is a small sun disk with rays beginning with a semicircular base, and continue with a length larger than the disc. Most often, there is an equal number of primary and secondary rays are shorter than the primary.

The sun of this type include 5 arms (Vinica, Ilinden, Konče, Mogila and Rosoman). All of these are in a sunrise Or, 4 of which are on Azure and 1 on Gules. Most of the suns have 16 rays of which less are visible, while two suns have 26 rays.

Тип 4 -type - сонцето од грбот на Неготино /The sun on the arms of Negotino.

Тип 5 -type - сонцето од грбот на Могила /The sun on the arms of Mogila.

СОНЦЕТО ВО ОПИСИТЕ НА ГРБОТ ДА- ДЕНИ ОД ОПШТИНИТЕ

Официјалните описи¹⁷ на општинските грбови може да се класифицираат во 5 категории:

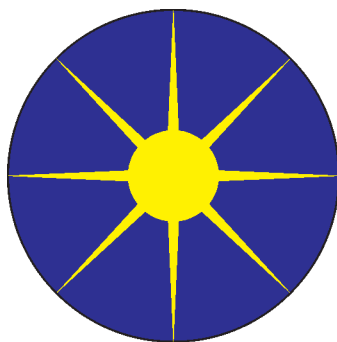
1. Нема официјален опис - Општинските службеници/вработени не се сеќаваат дека има официјален опис на грбот, туку само слика.

2. Не се споменува сонцето - обично грбот е опишан како: „локалниот пејзаж“, „околината“, „географските специфики“.

3. Содржината на грбот е само наброена - Грбот е опишан како список на елементи: „На грбот на Општината има: поле, небо, сонце...“.

4. Сонцето е опишано како изгрејсонце - Содржината на „грбот“ е опишана како: „Зад планината изгрева сонце“.

5. Подетален опис - Содржината на „грбот“ е опишан како: „Половина од сонце со 13 видливи зраци кои излегуваат од сонцето, зраците се брановидни“.

Сонцето од второто поле на грбот на Струмица, опишано во Статутот како „во десниот горен агол има сонце“ /The sun from second quarter of the on the arms of Strumica, described in the Constituton as „In the upper right corner, there is the sun.“

ЗАКЛУЧОК

Од општинските грбови во земјата (вклучувајќи го грбот на Градот Скопје), 33 од грбовите, или 41%, содржат сонце како амблем, со што сонцето е најчест амблем во општинските грбови. Постојат пет видови на сонцето претставени на општински грбови: 1. сонце без зраци (3 грба); 2. хералдичко сонце (еден грб); 3. Сонце со дивергентни зраци (12 грбови); 4. Сонце со конвергентни зраци (12 грбови); и тип 5. Сонцето тип Кутлеш (5 грбови).

Во 25 грбови, или 76%, од грбовите со сонце, тоа е само дел од пејзажот, или како феномен - изгрејсонце. Треба да се напомене дека сонцето во овие грбови се дефинира како „зад планината“, „изгрејсонце“ - химната пее за раѓањето на сонцето - изгрејсонце.

Во однос на хералдичката природа на грбовите кои содржат сонце, 17, или 52%, се пејзажни грбови без можност да се хералдизираат; 5 или 15%, се квази-хералдички; тие заедно даваат

SUN IN THE MUNICIPALITIES' DESCRIPTION OF THE ARMS

The official description¹⁸ of the coat of arms Municipalities could be classified in 5 categories:

1. No official description at all. - Municipality officials/employees do not recall having an official description of the arms, just the image of it.

2. No mention of the sun - usually the arms are described as: “the local landscape”, “Surrounding”, “Geographic specifics”.

3. The content of the arms is just listed, - arms described by listing the elements: “On the Arms of the Municipality there are: field, sky, sun...”

4. Sun described as Sunrise - The content of the “Arms” is described as: “Behind the mountain there is a sunrise”.

5. More detailed description - The content of the “Arms” is described as: “There is a half of the sun with 13 visible rays coming out of the sun, the rays being wavy.”

SUMMARY

From the municipal arms in the country (including the arms of the City of Skopje), 33 of the arms, or 41%, contain a sun emblem, making the sun the most frequent charge in municipal arms. There are five types of sun represented on municipal arms: 1. The sun without rays (3 arms); 2. The heraldic sun (a single example); 3. A sun with divergent rays (12 arms); 4. A sun with converging rays (12 arms); and type 5. The sun of Vergina (5 arms).

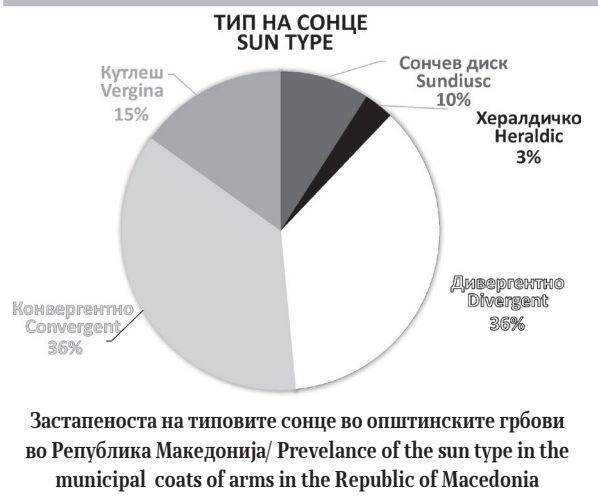
In 25 arms, or 76%, of the arms with sun, the sun is just part of the landscape, or as a phenomenon - a sunrise. It should be noted especially that the sun in these arms is defined as “behind the mountain”, “a sunrise” - the national anthem sings about the birth of the sun - sunrise.

Regarding the heraldic nature of the arms containing a sun: 17, or 52%, are landscape arms without the possibility to be considered heraldic;

67% од грбовите што, идеално, треба да се заменат со хералдички. Од друга страна, 3 или 9% се хералдички; 3 или 9% со можност да станат хералдички; и уште 5 или 15% имаат хералдички потенцијал.

Сумирано, од хералдички грбови има 2 со сонце со конвергентни зраци; 1

со хералдичко сонце; од грбовите со можност за хералдизација, 2 се со конвергентни зраци и 1 со дивергентни зраци; од грбовите со хералдички потенцијал, 4 со конвергентни зраци, 1 со хералдичко сонце, 1 со дивергентни зраци и 1 со сонцето тип Кутлеш. Од вкупно 8 со конвергентни зраци, 1 е со дивергентни зраци и 1 со сонцето тип Кутлеш. И едно дивергентно сонце треба да се замени со конвергентно сонцето во текот на процесот на хералдизација. ■

5, or 15%, are quasi-heraldic; together giving 67% of arms that need ideally to be replaced with heraldic ones. On the other hand, 3 or 9%, are truly heraldic; 3 or 9%, with the possibility of becoming heraldic; and a further 5 or 15% have heraldic potential.

In summary, out of the heraldic arms there are 2 with a sun with convergent rays; 1 heraldic

sun; of arms with the possibility of being made heraldic, there are 2 with convergent rays and 1 with divergent rays; of arms with heraldic potential, there are 4 with convergent rays, 1 heraldic sun, 1 with divergent rays and 1 Kutlesh sun. Of a total of 8 with convergent rays, 1 with divergent rays and 1 Kutlesh sun. And a divergent sun is to be replaced with a convergent sun during the process of rendering it heraldic. ■

НАВОДИ • ENDNOTES

1 Закон за територијалната поделба на Република Македонија и определување на подрачјата на единиците на локалната самоуправа, *Службен весник* 49/96./ Law on territorial division of Macedonia and identifying areas of local government, *Official Gazette* 49/96.
 2 Закон за локалната самоуправа, *Службен весник* 52/95./ Law on Local Self-Government, *Official Gazette*, 52/95.
 3 Закон за локалната самоуправа, *Службен весник* 55/04./ Law on Local Self-Government, *Official Gazette* 55/04.
 4 „Одлука за начинот и постапката на утврдување на грб и знаме на Општина Карпош“, *Гласник на Општина Карпош*, број 6 од 20. 6.2005.
 5 Никола Стојановски, „Симболот на сонцето во вексилологијата“, *Македонски хералд* бр.9, Македонско хералдичко здружение, Скопје, 2015, 22./ Nikola Stojanovski, “Symbol of the sun in Vexillology” *Macedonian Herald* 9, Macedonian Heraldry Society, Skopje, 2015, 22.
 6 Eftimia Pavlovska, *The Coins and the Monetary Systems in Macedonia*, National Bank of the Republic of Macedonia, Skopje, 2012, 50.
 7 Е. Апостолова, „Компаративната анализа на керамопластичната декорација на фасадите на средновековните цркви во периодот XII-XIV век со мотиви од народните везови во Македонија“, *Македонски фолклор*, XXXV/67, Скопје, 2009, 199.
 8 Посеано - на полето на штитот има многу мали амблеми рамномерно распределени при што оние покрај рабовите на штитот се отсечени.
 9 Јован Јоновски, „Хералдичка анализа на штитовите од Нерези“, *Македонски хералд* 3, Скопје, 2009, 24./ Jovan Jonovski “Heraldic analysis of the shields from Nerezi” *Macedonian Herald* 3, Skopje, 2009, 24.
 10 Разгневен - хералдичка поза кога животното стои исправено на една нога, другите се зафрлени нанапред.

11 *Македонскиј Голос*, С. Петербург, Органъ сторонниковъ независимой Македоний, бр 9, 1914, 2.
 12 Brooke-Little, J.P., *An Heraldic Alphabet*, Robinson Books, London, 1996, 198.
 13 *Dictionary of Vexillology: S; Flags of the World*, <http://www.crwflags.com/fotw/flags/vxt-dvs8.html>, (проверено на 6.1.2016).
 14 Сонцето од тип Кутлеш се наоѓа и на други археолошки локалитети во Република Македонија, како на 12-те керамички чаши за вино откриени близу до Самуиловата тврдина во Охрид. На дното на чашите е претставено шеснаесеткрако сонце. Понатаму на македонските штитови од гробницата во Бонче датирана од 4 век пр.н.е. (Кузман, Паско. Елизабета Димитрова, Јован Донов. ред. *Македонија, милениумски културно историски факти*, Медиа Принт Македонија, Универзитет „Евро-Балкан“, Том 2, Скопје 2013, 676.
 15 Sun of Vergina type has also been found at other archaeological sites in the country, as the 12 ceramic wine glasses found near Samuil’s Fortress in Ohrid. A Kutlesh type sun is shown in the base of the cups. Also in the Macedonian shields in the tomb in Bonce dating from the 4th century BC (Кузман, Паско. Елизабета Димитрова, Јован Донов. ред. *Македонија, милениумски културно историски факти*, Медиа Принт Македонија, Универзитет „Евро-Балкан“, Том 2, Скопје 2013, 676.
 16 Јован Јоновски, *Симболиите на Македонија*, Силсон, Скопје, 2015, 197.
 17 Обично се наоѓа во Статутот на општината. Тука е претставена само категоризацијата, без статистичка анализа, бидејќи не се достапни Статутите на сите општини.
 18 Usually found in the Statute of the Municipality. Here only categories will be listed, without statistical analysis since not all of the municipalities have available Statutes.

БЛАЗОН НА ЛАВОТ ВО ПРИПИШАНИТЕ ГРБОВИ НА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ

Иван Нацевски

Од сите историски личности кои ги дала Македонија, Александар III Македонски со сигурност е најзначаен од хералдичка гледна точка. Ова се должи на неговата популарност во средновековна Европа, која произлегла од широката распространетост на дела познати како александриди. Станува збор за книги кои се појавиле во X век, а веќе кон крајот на XIII биле надополнети со графички прикази со хералдички содржини. Александридите најчесто претставуваат превод на дело од II до III век од непознат автор, понекогаш именуван како Псевдо - Калистен, а напишано на класичен грчки јазик.¹ Во IV век се појавил латински препис, а, веројатно, веќе во X век се појавил и старословенски превод.² Освен нив, за Александар III во средновековна Европа се дознало и од дела со поопширна историска тематика, односно од дела со енциклопедиски карактер. И овде се среќаваат прикази со хералдички содржини. Припишаниот грб на Александар III Македонски го среќаваме како дел од движното и недвижното наследство. Движното наследство може да се подели на пишани извори и таписерии. Недвижното наследство во основа претставува дел од архитектонската орнаментика.

Класификацијата на пишаните извори може да направи врз основа на неколку особености, при што се добива следната поделба: 1. Вид на пишаните извори: а) историски книги; б) грбовници; в) илустрации. 2. Содржина на пишаните извори: а) девет достоинствени; б) илустрирани романи - александриди; в) општоисториска содржина. 3. Симбол во пишаните извори: а) лав; б) грифон; в) свона; г) круни; д) волк; е) коза;

BLASON OF THE LION IN THE ATTRIBUTED ARMS OF ALEXANDER III OF MACEDONIA

Ivan Nacevski

Of all the historic figures born in Macedonia, Alexander the Great is surely the most important in heraldic aspect and connotation. This is due to his popularity in Medieval Europe as a result of the wide distribution of the literary works known as "The Romance of Alexander". The Romance of Alexander appeared in the X century, and by the late XIII century was complemented with graphics with heraldic content. These books

Сл.1 Fig Recueil historique et héraldique traités d'armoiries, d'art militaire

were often a translation of the work of an unknown author, sometimes referred to as Pseudo - Callisthenes, written during the II - III centuries in classical Greek.¹ In the fourth century a Latin copy of the same work appeared, and probably during the X century an Old Slavonic translation appeared.² Alexander the Great is found in other medieval works with broader historical themes, or works with encyclopedic character. These works show miniature illustrations with heraldic content. The attributed coat of arms of Alexander the Great is found as part of the mobile and

immobile cultural heritage. The mobile heritage can be divided into written sources and tapestries; the immobile heritage is essentially part of the architectural ornamentation.

The classification of the written sources can be made on several features yielding the following partitions; 1. Type-written sources: а) historic books; б) armorials; в) illustrations; 2. Content of the written sources: а) the Nine Worthies; б) illustrated novels - the Romance of Alexander; в) general historic content; 3. Symbols in the written sources: а) lion; б) griffin; в) bell; д) crown; е) wolf; ф) goat; г) bends/party

е) превези/лево скосен; итн. 4. Јазик на пишани-те извори: класичен грчки; латински; францу-ски; германски; фламански; англиски; шпански; португалски; персиски. Треба да се нагласи дека сите извори едновременно се вклопуваат во по една од погоренаведените групи.

Ако Александар е најинтересна македонска хералдичка личност, тогаш лавот со сигурност е негов најинтересен симбол. Ова, пред сè, се должи на прилично широката распространетост на лавот како македонски симбол во XIX век што, пак, секако, се должи на Стематографија-та на Христофор Жефаровиќ³, но, можеби, уште повеќе на незатвореното прашање за хералдич-ки државен грб на Република Македонија. Последново недвосмислено е силно повлијаено од делото „Грбовите на Македонија“ од академик Александар Матковски, што до скоро беше един-ствено капитално дело за хералди-ка⁴ на македонски јазик и покрај тоа што истото се занимава само со еден дел кој се однесува на илирска-та хералдика⁵. Одредена светлост на ова прашање фрла и еден сосема нов напис „Од грбот на Александар Велики до грбот на Македонија“⁶, во кој авторот се обидува да ја посо-чи врска меѓу западноевропската и илирската хералдика.

Овој напис си задава цел херал-дички да обработи една пообемна група од 35 дела каде што се среќа-ва лав во некој хералдички облик поврзан со Александар Македон-ски. Написот нема да го анализира значењето на лавот како симбол на македонскиот владетел ниту, пак, да го разгледува неговото значење денес, особено во контекст на решавање на др-жавниот грб на Македонија, бидејќи тоа би било предмет на многу пообремен труд, туку се надева да го запознае читателот со различните блазони со лав припишани на Александар Трети.

Според видот на делата што ќе ги обработиме, 17 се историски книги, а 18 се грбовници. Од ис-ториските книги 6 се книги со општоисториска содржина, три дела се за деветте достоинстве-ници, а останатите 8 се александриди. Во однос на јазикот, единаесет се на француски јазик, три

per bend sinister; etc.; 4. Language of the written sources: classical Greek; Latin; French; German; Dutch; English; Spanish; Portuguese; Persian. All the sources are part of one of the mentioned categories simultaneously.

If Alexander was Macedonia's most interesting heraldic person then, the lion is surely his most interesting symbol. This is primarily due to the fairly widespread use of the lion as a Macedonian symbol in the XIX century which in turn was due to the Stematography by Christopher Zhefarovich,³ but perhaps more so because of the unsolved issue of the heraldic coat of arms of the Republic of Macedonia. The latter is definitely strongly influenced by the work of Alexander Matkovski "The Coat of Arms of Macedonia" which until recently was the only major work of heraldry⁴ in Macedonian, despite the fact that it deals only with one part relating to Illyrian heraldry.⁵ A Certain light on this issue is cast by a recent article "From the coat of arms of Alexander the Great to the coat of arms of Macedonia"⁶ in which the author tries to indicate the relationship between Western European and Illyrian heraldry.

This article has a goal of processing a wider group of 35 sources in which a heraldic lion is found in the attributed coats of arms of Alexander the Great. The article will not analyze the meaning of the lion as a symbol of the Macedonian ruler nor will it review its relevance today, especially in the context of resolving the Coat of Arms of Macedonia, because that would be subject to very considerable effort. But it is hoped to acquaint the reader with various blazons including a lion attributed to Alexander the Third.

According to the type of work taken into consideration, 17 are historical books and 18 are armorials. Of the history books, 6 are books with general historic content, three are for the Nine Worthies and the remaining 8 are Romance of Alexander. In terms of language, eleven are in French, three books are in Latin and one each in Persian, Portuguese and Classical Greek. In

Сл.2 Fig *Traité de la noblesse des offices d'armes, et du blazon*

книги се на латински и по една на персиски, португалски и на класичен грчки. Во табелата 1 на стр. 17 се дадени делата и соодветниот блазон.

Од осумнаесетте грбовници дури дванаесет се напишани на француски јазик. По два грбовника се на португалски и шпански јазик и по еден грбовник е напишан на германски и англиски јазик. Практично во сите овие грбовници грбот на Александар се вбројува во поредицата на деветте достоинственици. Преглед е даден во табелата 2 на стр. 18.

Од двете претставени табели се гледа дека групата припишани грбови на Александар е доста богата со блазони. Поточно, групата би можела да се подели на четири подгрупи во однос на хералдичката положба на лавот и неговите атрибути, и тоа: разгневен лав (19 пати или 54%); лав држи секира (8 пати или 23%); лав држи секира седнат на престол (7 пати или 20 %) и два лава соочени (1 пат или 3%). Ако се распределат по видот на изворот, тогаш разгневениот лав се среќава пет пати од шест извора кај книгите со општоисториска содржина. Останатиот еден извор прикажува лав со секира. Кај александридите и кај делата за деветте достоинственици, разгневениот лав се среќава седум пати, а лавот со секира и лавот седнат на престол по два пати. Делот на грбовниците има речиси изедначена застапеност на три од четирите блазона. Така, разгневениот лав се среќава седум пати, а лавот со секира и лавот седнат на престол по пет пати. Тука има и еден пример на два лава свртени еден спроти друг или хералдички кажано соочени.

Веќе беше посочено дека во сите обработени грбовници припишаниот грб на Александар е дел од поредицата на деветте достоинственици. Ова би значело дека заедно со трите овде обработени романсиерски дела со таква содржина има 21 грб од таа поредица, т.е. таа претставува најголема група грбови. Токму затоа е интересно да се види содржината на истата. Имено, разгневениот лав се јавува 8 пати од 21 грб или 38%, лавот со секира и лавот седнат на престол по 6 пати или по 29% и

table 1 on p.17 the works and their appropriate blazon is presented.

Of the eighteen armorials twelve are written in French, two each are in Portuguese and Spanish and one roll each is in German and English. In virtually all the armorials, the attributed coat of arms of Alexander is part of the series of the Nine Worthies. See Table 2 on p.18.

The presented tables show that the attributed coats of arms of Alexander the Great are rich with blazons. Specifically, the group could be divided into four subgroups in terms of the heraldic position of the lion and its attributes as: lion rampant (19 times or 54%); lion bearing an axe (8 times or 23%); bearing an axe seated on a throne (7 times or 20%) and two lions affrontés (1 time or 3%). If allocated by type of source, then the lion rampant is encountered five times in six sources with general history content. The

remaining one source shows a lion bearing an axe. In the Romances of Alexander and the Nine Worthies the lion rampant is found seven times, and the lion bearing an axe and a lion sitting on a throne two times respectably. The part of the armorials has almost an equal representation of the three out of the four blazons. So the lion rampant is found seven times, and the lion bearing an axe and the lion

sitting on a throne five times, respectively. In this group there's an example of two lions facing one another or affronté heraldically speaking.

It has already been pointed out that in all processed armorials the attributed coat of arms of Alexander the Great is part of the series of the Nine Worthies. This means that along with the three novel works of such content covered here, this group has 21 coat of arms from that series making it the largest group of coat of arms. That is why it is interesting to see the heraldic content of this group. The lion rampant appears 8 times out of 21 or 38%, the lion bearing an axe and a lion sitting on a throne 6 times, or 29% each, and the two lions affronté once or 4%. This

Сл.3 Fig Histoire ancienne jusqu'à César

два лава свртени еден спроти друг - 1 пат или 4%. Ваквата состојба не е изненадувачка од проста причина што грбовите на личностите опфатени во поредицата никогаш не биле искристализирани распределени и одржани во таква состојба. Напротив, мешањето било често. Особено е изразено она меѓу грбовите на Хектор Тројски и Александар Македонски, а највоочлив овде е примерот на двата лава кои најчесто се припишувани на Хектор, но и на Александар. Лавот со секира и лавот на престол, исто така, честопати се припишувани на едниот или на другиот.

Во однос на боите, состојбата е слична, ако не и поширена. Така, од 35 полиња 17 или 48% се црвени, 11 или 31% се златни, 2 или 6% се црни, 3 или 9% се сини и по 1 или 3% сребрено и едно или 3% со шрафура за сино, но без потврда во текстот. Лавовите, пак,

19 пати или 54% се златни, 11 пати или 31% се црвени, 3 пати или 9% се сребрени, и по 1 пат или по 3% син и црн. Рапределени по посочените блазонски подгрупи тоа значи:

I Разгневен лав

1. Црвено поле - златен лав - 8 *йаџи*, и тоа како што следува:
 - 1.1 црвено, златен лав - 6 пати;
 - 1.2 црвено, во облаковиден обраб - златен,
 - 1.3 црвено, златен лав - 1 пат;
 - 1.4 црвено, златен лав вооружан сино - 1 пат.
2. Златно поле - црвен лав - 5 *йаџи*, и тоа како што следува:
 - 2.1 злато, црвен лав - 3 пати;
 - 2.2 злато, црвен лав вооружан сино - 2 пати.
3. Црвено поле - сребрен лав - 2 *йаџи*:
 - 3.1 црвено, сребрен лав - 1 пат;
 - 3.2 црвено, во облаковиден сребрен ореол сребрен лав - 1 пат.
4. Сино поле - златен лав - 2 *йаџи*:
 - 4.1 сино, во раб - златна, златен лав - 1 пат;
 - 4.2 сино просеано со крин - златен, златен лав - 1 пат;
5. Сино поле - сребрен лав - 1 пат;
6. Сребрено поле - црвен лав - 1 пат.

situation is not surprising, for the simple reason that the coat of arms of individuals covered in the Nine Worthies have never been crystallized, distributed and maintained in strict order among them. The interference was rather often especially between the coat of arms of Hector of Troy and Alexander the Great. The most obvious example here is the two lions that are commonly attributed to Hector, but to Alexander also. The lion bearing an axe and the lion seated on a throne are also often attributed to one or the other.

In regard to the color the situation is similar, if not more colorful. Thus, out of the 35 fields 17 or 48% are gules, 11 or 31% are or, 2 or 6% are sable, 3 or 9% are azure and 1 or 3% is argent and one or 3% is hatched for azure without confirmation of the color in the in the text. The Lions on the other hand 19 times or 54% are or, 11 times, or 31% are gules, 3 times or 9% are argent, and 1 time or 3% are

azure and sable, respectably. Allocated under those subgroups that means:

I. Lion rampant

1. Gules - lion or 8 times as follows:
 - 1.1 Gules, lion Or, 6 times;
 - 1.2 Gules, a lion Or within a bordure engrailed Or, 1 time;
 - 1.3 Lion Or, 1 time;
 - 1.4 Gules, lion Or, armed and langued Azure, 1 time;
2. Or - lion gules 5 times as follows:
 - 2.1. Or, lion Gules 3 times;
 - 2.2 Or, lion Gules, armed and langued Azure 2 times;
3. Gules - lion Argent 2 times;
 - 3.1 Gules, lion Argent 1 time;
 - 3.2 Gules, lion rampant within a tressure engrailed, all Argent 1 time;
4. Azure - lion Or 2 times;
 - 4.1 Azure, lion Or 1 time;
 - 4.2 Azure, semé-de-lis, lion, all Or 1 time;
5. Azure, lion Argent 1 time;
6. Argent, lion Gules 1 time;

II. Lion bearing an axe

1. Or, lion rampant bearing an axe all Gules 3

Сл.3 Fig De Civitate Dei contra Paganos

II. Лав држи секира

1. златно, црвен лав со црвена секира - 3 пати;
2. златно, син лав со црна секира - 1 пат;
3. златно, црвен лав со сина секира - 1 пат;
4. црвено, златен лав со златна секира - 2 пати;
5. црвено, златен лав со сина секира - 1 пат.

III. Лав седнат на трон и држи секира

1. црвено поле – златен лав на син трон со сина секира - 2 пати;
2. црвено поле – златен лав на сребрен трон со сребрена секира - 2 пати;
3. црвено поле – златен лав на трон со секира во природни бои - 1 пат;
4. црно поле – златен лав на црвен трон со црвена секира - 1 пат;
5. лав седнат на престол и држи секира – без боја - 1 пат.

IV. Два лава соочени

1. црно, два златни лава соочени - 1 пат.

Од ова произлегува дека од обработените извори за 19 разгневени лава има 11 различни блазна. За 8 лава со секира има 5 различни блазна и за 7 лава на престол, исто така, има 5 блазна. Само соочените два лава имаат еден пример со еден блазон. Собрани заедно се доаѓа до бројката од 22 блазна за 35 разгледани грба. Јазикот на кој се пишувани овие дела, исто така, е индикативен. Дури 23 дела се на француски јазик, а останатите на некој друг романски јазик. Само едно дело кое има лав е на германски. Притоа, тоа е и едно од најстарите⁷ претстави на грбот на Александар во условно германските земји. Сите други познати дела на германски јазик имаат други симболи за грбот на Александар, а тие не се мал број.

Изложеното дотука станува евидентна шема во претставата на хералдичкиот Александар во претежно романските земји. Таа оди во две главни насоки. Првата насока е онаа на постарите општоисториски дела каде што преовладува разгневениот лав. Втората, пак, е онаа на александридите, и деветте достоинственици, без разлика дали се од

Сл.5 Fig UNIVERSEEL WAPENBOEK

times;

2. Or, lion rampant Azure, bearing an axe sable 1 time;
3. Or, lion rampant gules, bearing an axe Azure 1 time;
4. Gules, lion rampant bearing an axe, all Or 2 times;
5. Gules, lion rampant Or, bearing an axe Azure 1 time;

III. Lion sejant on a throne holding a halbard

1. Gules, Lion Or, sejant on a throne Azure, holding a halbard Azure 2 times;
2. Gules, Lion Or, sejant on a throne Argent, holding a halbard Argent 2 times;
3. Gules, Lion Or, sejant on a throne proper holding a halbard proper 2 times;
4. Sable, Lion Or, sejant on a throne Gules, holding a halbard Gules 1 time;
5. Lion sejant on a throne holding a halbard – no colors 1 time;

IV. Two lions affronté

1. Sable, two lions affronté Or 1 time;

This clearly shows that from the sources taken in consideration for 19 lions rampant there are 11 different blazons. For 8 lions bearing an axe there are 5 different blazons and for 7 lions sejant on a throne holding a halbard again 5 different blazons. The two lions affrontés have one blazon only. All together we come to the figure of 22 blazons for 35 reviewed sources. The language of these written works is also indicative. As much as 23 sources are in French and the rest are in another Romance language. Only one source with a lion is in German. In addition this is also one of the oldest⁷ emblazons of the attributed coat of arms of Alexander in the German countries. All other known works in German have other symbols on the coat of arms of Alexander, and they are not in a small number.

From all of the above a schema becomes evident in the representation of the heraldic Alexander in the countries with dominant Latin languages. It goes in two main directions. The first direction is that of the older general history sources where the lion rampant is prevailing. The second is that of the Romances of Alexander, the Nine Worthies, with no significance

НАСЛОВ / TITLE	БЛАЗОН / BLAZON
ОПШТОИСТОРИСКИ / GENERAL HISTORY	
Liber Floridus ¹	Сребрено, црвен лав ² / Argent, a lion rampant Gules
Histoire ancienne jusqu'à César ³	Црвено, сребрен лав / Gules, a lion rampant Argent
Jami' al-Tawarikh ⁴	Сино, златен лав / Azure, a lion rampant Or
De Civitate Dei contra Paganos ⁵	Сино, просеано со крин, лав, сето златно / Azure, semédelis, a lion rampat, all Or
Fran ais 64 ⁶	Златно, син лав држи црна секира / Or, a lion rampant Azure bearing an axe Sable
Histoire ancienne jusqu'à César ⁷	Сино, сребрен лав / Azure, a lion rampant Argent
ДОСТОЈНИ / WORTHIES	
Les Voeux du paon ⁸	Златно, црвен лав / Or, a lion rampant Gules
Le Chevalier Errant ⁹	Црвено, лав држи секира, сето златно / Gules. A lion rampant bearing an axe, all Or
Cronica llamada el triunfo de los nueve Crsiados ¹⁰	Лав на престол држи секира. Нема бои / A lion sejant on a throne maintaining an axe (no colours)
АЛЕКСАНДРИДИ / ROMANCES OF ALEXANDER	
Français 786 ¹¹	Црвено, во облаковиден ореол, лав, сето сребрено ¹² / Gules, a lion rampant within a tressure engrailed, all Argent
Roman d'Alexandre en Prose ¹³	Златно, црвен лав / Or, a lion rampant Gules
Romance of Alexander ¹⁴	Златно, црвен лав / Or, a lion rampant Gules
Roman de toute chevalerie ¹⁵	Црвено, златен лав / Gules, a lion rampant Or
Romance of Alexander ¹⁶	Црвено, златен лав / Gules, a lion rampant Or
Le Livre des conquêtes et faits d'Alexandre ¹⁷	Златно, црвен лав, оружан сино / Or, a lion rampant Gules, armed Azure
Faicts et conquestes d'Alexandre ¹⁸	Златно, црвен лав / Or, a lion rampant Gules
Histoires du grant Alexandre de Macedone ¹⁹	Златно, црвен лав седнат на престол и држи секира, обете сини / Or a lion Gules sejant on a throne Azure, maintaining an halbard Azure

ФРАНЦУСКИ / FRENCH • ЛАТИНСКИ / LATIN • ПЕРСИСКИ / PERSIAN • ПОРТУГАЛСКИ / PORTUGAL • С.В. ГРЧКИ / MED. GREEK

НАВОДИ • ENDNOTES

1 Од 1250 - 1275, BnF, ark:/12148/btv1b6000541b

2 Тешко може од емблazonот да се процени дали е лав или волк / It is hard to distinguish whether it is a lion or wolf

3 Од 1260 - 1270, Dijon - BM - ms. 0562

4 Од 1314, Edinburgh University Library, MS. Or. 20

5 Од 1480, Maçon - BM - ms. 0,001

6 Од XV век, BnF, ark:/12148/btv1b85624763

7 Од 1474, Maître de Tanguy du Chastel, Bibliothèque de Rennes - Les Champs Libres, Ms 2331

8 Jacques de Longuyon, 1312 првпат се спомнуваат деветте достоинственици., Morgan Library. MS G.24 fol. 69v

9 Од 1394 B.N Paris

10 Од 1530, Cota do exemplar digitalizado: res-3736-v

11 Од 1275 - 1300, BnF, ark:/12148/btv1b90606268

12 Тешко може од емблazonот да се процени дали е лав или волк / It is hard to distinguish whether it is a lion or wolf

13 Од 1300 - 1325 <http://www.bl.uk/catalogues/illuminatedmanuscripts/>

14 Од 1338 - 1344, Bodleian Library MS. Bodl. 264

15 Од 1304 - 1308, BnF, ark:/12148/btv1b60002590

16 Од XIV, Instituto Ellenico di Venezia <http://194.177.217.107/gr/>

17 Од 1396 - 1467, Jean Wauquelin, Petit Palais

18 Од 1448 - 1450 од Jean Wauquelin, BnF, ark:/12148/btv1b6000083z

19 Од 1468 од Vasque de Lucène, BnF, ark:/12148/btv1b10511088k

НАСЛОВ / TITLE	БЛАЗОН / BLAZON
Recueil historique et héraldique: traités d'armoiries, d'art militaire ¹	Црно, два лава соочени, обата златни / Sable two lions or affrontés
Armorial dit Le Breton ²	Златно, лав држи секира, сето црвено / Or, a lion rampant and bearing an axe, all Gules
Armorial et traité d'héraldique ³	Златно, лав држи секира, сето црвено / Or, a lion rampant and bearing an axe, all Gules
Armorial général, d'origine vraisemblablement lorraine, précédé de deux courts traités de blason ⁴	Црвено, златен лав / Gules, a lion rampant Or
Traité de la noblesse des offices d'armes, et du blason ⁵	Црно, златен лав седнат на трон држи секира, обете црвени / Sable a lion Or sejant on a throne Gules and maintaining a halbard Gules
Traité de blason et recueil d'armoiries ⁶	Црвено, златен лав / Gules, a lion rampant Or
UNIVERSEEL WAPENBOEK ⁷	Црвено, златен лав / Gules, a lion rampant Or
Collection de blason de couleur ⁸	Златно, лав држи секира, сето црвено / Or, a lion rampant and bearing an axe, all Gules
Recueil d'armoiries coloriées disposées selon un ordre méthodique, et généalogies diverses ⁹	Црвено, златен лав, оружан сино / Gules, a lion rampant Or, armed and tounge Azure
Recueil concernant le blason ¹⁰	Црвено, лав држи секира, сето златно / Gules, a lion rampant and bearing an axe, all Or
Armorial de Gilles le Bouvier ¹¹	Црвено, златен лав седнат на престол држи секира, обете сребрени / Gules a lion Or sejant on a throne Argent and maintaining a halbard Argent
Le blason des armes ¹²	Златно, црвен лав оружан сино / Or, a lion rampant Gules armed and tounge Azure
Livro do Armeiro-Mor ¹³	Црвено, златен лав седнат на престол држи секира, обете природни / Gules a lion Or sejant on a throne proper and maintaining a halbard proper
Tombo das armas dos reis e titulares e de todas as fam'lias nobres do reino de Portugal intitulado com o nome de Tesouro de nobreza ¹⁴	Црвено, златен лав седнат на престол држи секира, обете сребрени / Gules a lion Or sejant on a throne Argent and maintaining a halbard Argent
Blason d'armas ¹⁵	Црвено, златен лав / Gules, a lion rampant Or
Book of arms and crests of different lineages and portraits ¹⁶	Црвено, златен лав држи сина секира / Gules, a lion rampant Or and bearing an axe Azure
Wappenbuch von den Ersten ¹⁷	Црвено, во облаковиден обраб лав, сето златно / Gules, a lion rampant Or within a bordure engrailed Or
ROLL CHRONICLE ¹⁸	Црвено, златен лав со сребрен јазик седнат на престол држи секира, обете сини / Gules a lion tounge Argent sejant on a throne Azure and maintaining a halbard Azure

ФРАНЦУСКИ / FRENCH • ПОРТУГАЛСКИ / PORTUGAL • ШПАНСКИ / SPANISH • ГЕРМАНСКИ / GERMAN • АНГЛИСКИ / ENGLISH

НАВОДИ • ENDNOTES

1 Од 1452, BnF, ark:/12148/btv1b530239650

2 Од 1450 – 1458, Musée des Archives nationales AE/I/25/6

3 Од 1475, BnF, IFN-22041816

4 Од XV, BnF, ark:/12148/btv1b53023962n

5 Од XV, BnF, ark:/12148/btv1b53023969s

6 Од 1543, BnF, ark:/12148/btv1b8470183m

7 Од 1558

8 Од 1501 – 1525

9 Од XVI, BnF, ark:/12148/btv1b53023966f

10 Од XVI, BnF, ark:/12148/btv1b9060744j

11 Од 1454-1458, BnF, ark:/12148/btv1b85285803

12 Од 1597, BnF, ark:/12148/bpt6k79082r

13 Од 1509, Torre do Tombo, cota Casa Real, Cartório da Nobreza, liv. 19

14 Од 1675

15 Од 1496, Biblioteca de Catalunya, 529 ms

16 Од 1501 – 1600, Biblioteca Real

17 Од 1379, <http://digital.ub.uni-duesseldorf.de/ihd/content/titleinfo/1076284>

18 Од 1422-1471, <http://www.google.com/imgres?q=aleks...80&tx=40&ty=60>

Сл.6 Fig Roman d'Alexandre en Prose

Сл.7 Fig Histoires du grant Alexandre de Macedone

романсиерски или гробовнички карактер, каде што речиси рамномерно се испреплетуваат сите веќе посочени хералдички положби на лавот. Должност на македонската хералдика е да открива и да опишува нови извори. Секако, ќе треба да се истражат и документираат и архитектонските дела каде што има грб на Александар Македонски со што значајно ќе се збогатат сознанијата за грбови поврзани со Македонија и со Македонците.

Посочените четири блазонски групи со лав, со различни бои и дополнителни елементи, ги претставуваат припишаните грбови на Александар. ■

Сл.8 Fig Roman de toute chevalerie

to the character of the source, whether of novel or armorial, where all mentioned positions of the heraldic lion nearly evenly intertwine. The duty of Macedonian heraldry is to discover and describe new heraldic sources in this matter. Of course, the architectural works containing the attributed coat of arms of Alexander need to be examined and documented which will significantly enrich the knowledge of coat of arms related to Macedonia and the Macedonians.

The aforementioned four blazon groups with a lion, in different colors and with additional elements, are representing the attributed arms of Alexander. ■

НАВОДИ • ENDNOTES

- 1 George Cary, *The Medieval Alexander*, Cambridge University Press, 1956, стр. 10
<https://books.google.mk/books?id=rCg9AAAAIAAJ&lpg=PP1&pg=PA10#v=onepage&q&f=false>
- 2 Л. Милетич, *Една българска александрија от 1810 год.* София, 1936, 3.
- 3 Види/ See: Горѓе Милковиќ, *Илинденскије револуционерни знамиња и печатаи*, Скопје 2003

- 4 Повеќе за лавот како симбол види / For more info on the lion as a symbol see: Јован Јоновски, *Симболије на Македонија*, Скопје, 2016.
- 5 Драгомир Ацовиќ, *Хералдика и Срби*, Београд 2008 стр. 216 – 227
- 6 Клемен Селовски, *Од грба Александра Великог до грба Македоније*, *Оцило* бр. 9/10, 2016.
- 7 *Wappenbuch von den Ersten*: gen. "Codex Seffken"

ИСТОРИЈА НА ОЗНАКИТЕ НА ФК ВАРДАР

Александар Гиџаровски

Следната 2017 година, на 22 јули, се навршуваат седум децении од формирањето на спортското друштво „Вардар“ од Скопје. Како најголем македонски спортски бренд, „Вардар“ заслужува поголемо внимание во однос на истражувањето, зачувувањето и негувањето на клубската историја и идентитетот. Оваа статија има за цел да ги продлабочи знаењата токму за тие две работи - таа е еден обид да се кондензираат сите достапни извори и да се создаде едно „семејно дрво“ на клубот „Вардар“ преку истражување на фузиите на неговите клубови-претходници, со особен акцент на претставување на нивните клубски бои и обележја низ историјата.

КЛУБОВИ ПРЕТХОДНИЦИ НА ВАРДАР

Приказната за „Вардар“ е приказна која не оди назад во времето само до 1947 година, со формирањето на „Вардар“ каков што го знаеме денеска. Приказната започнува со самиот почеток на развојот на организираната фудбалска игра на овие простори. Ако се вратиме во 1919 година, ќе дознаеме за клуб кој бил наречен „Напредак“ (срп. „Напредок“). Бил формиран во првите денови на април 1919 година, во кафеаната „Кермес“, во Градскиот парк. Играле во бели дресови и сини гаќички, кои биле подарок од Христијанската заедница на млади луѓе (YMCA). Не се познати амблеми и значки од овој клуб.

По неполни две години, на 20 март 1921 година, во истата кафеана се формира Скопскиот спортски клуб (ССК). Клубот играл во портокалово-бели дресови со пруги, со сини гаќички. Од овој период позната е една значка. Значката има форма на штит, на кој во челото, во првиот ред пишува „СКОПЛАНСКИ“, а во вториот ред пишува „СПОРТ-КЛУБ“. Во полето има седум вертикални линии, обоени бело и златно-портокалово наизменично, а врз нив има фигура на играч со топка, во поза на дриблинг. Значката е широка 17 мм, а висока 23 мм, и е изработена во Виена.

HISTORY OF THE INSIGNIA OF FC VARDAR

Aleksandar Gizarovski

Next year, on July 22, 2017 we will mark seven decades since the establishment of the sports club „Vardar“ from Skopje. As the largest Macedonian sports brand, „Vardar“ deserves more attention in terms of research, conservation and nurturing of the club's history and identity. This article aims to deepen the knowledge of exactly those three things - it is an attempt to condense all available sources, and create a „family tree“ of the club „Vardar“ through research of the fusions of its predecessor clubs, with a particular emphasis of the presentation of their club colors and insignia throughout history.

VARDAR'S FORERUNNER CLUBS

The story of „Vardar“ is one that doesn't go far back in time only to 1947, to the formation of Vardar as we know it today. The story begins with the inception of organized football itself in this region. If we go back to 1919, we'll learn about a club that was called „Napredak“ (serb. „Progress“). It was formed in the first days of April 1919, at the cafe „Kermes“ in the City Park. They played in white shirts and blue shorts, which were a gift from the Young Men's Christian Association (YMCA). There are no known emblems and badges of this club.

Almost two years later, on March 20, 1921, in the same café, the Skopje Sports Club (SSK) was formed. The club played in orange and white striped shirts, and blue shorts. From this period one badge is known. The badge was shield-shaped, which, at the top, the first line reads „СКОПЛАНСКИ“ (from Skopje) and in the second row „СПОРТ-КЛУБ“ (sport club). The field has seven vertical stripes, colored white and golden-orange alternately, and over them there is a figure of a player with a ball, in a dribbling posture. The badge is 17mm wide and 23mm high and was made in Vienna. On September 2, 1922 SSK „Makedonija“ was formed, and Vasil Dimitrov - Pupkata was

На 2 септември 1922 година, се формирал и ССК „Македонија“, за чиј претседател бил избран Васил Димитровски - Пупката. Истиот човек веќе следната година бил иницијатор за фузионирање на Скопскиот спортски клуб, „Напредак“ и ССК „Македонија“, па, во август 1923 година, се спојуваат во Обединетиот скопски спортски клуб „Македонија“ (ОССК „Македонија“). За клупска боја била земена белата боја. Но, поради тогашните политичко-државни околности, на ова име не било гледано со симпатии од страна на српската администрација, па веќе во 1925 година се преименува, земајќи го старо-новото име „ССК“.

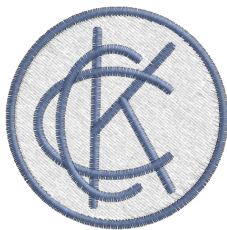
По враќањето на името во „ССК“, познати се две негови ознаки: едната е амблем кој бил пришиен на дресовите, во кружна форма со три испреплетени букви „ССК“. Втората е значка, на која во средината има црвен правоаголник, на кој со позлатени букви е впишано „СКОПСКИ СПОРТ КЛУБ“, над кој има помал петгоаголен штит во црна боја, на кој со позлатени букви пишува „1919 г.“.

Околу црвениот правоаголник има венец во кружна патека чии врвови ги допираат страните на малиот штит. Средишниот правоаголник, малиот штит и венецот се обработени во златна боја. Од годината на малиот штит можеме да заклучиме дека за година на основање на овој клуб е земена најстарата година на формирање од неговите три клубови-претходници („Напредак“, 1919 година).

Во истиот период се формирани голем број други клубови во Скопје. Во март 1921 година, во кафеаната „Бристол“ е одржано основачкото собрание на СК „Победа“, како работнички клуб. Како клупски бои се земени зелената и белата. Првите неколку години Клубот наизменично го менува името, прво во „Југ“ (1922), па повторно „Победа“, за во 1929 година да го добие името ССК „Југ“. Познати се две верзии од значката на СК „Победа“. Првата значка е во форма на ренесансен штит, со пет наизменични вертикални ленти обоени бело и зелено, наизменично. Средишната зелена лента е со поголема дебелина од останатите. Челото на штитот е во зелена боја, на која со

Значка / Pin, ~1920

Беџ на дрес, рек. АГ / Shirt badge, rec. AG, 1935

Значка / Pin, ~1920

elected president. The following year, the same man initiated the fusion of the Skopje Sport Club, Napredak and SSK „Makedonija“, so in August 1923 they merged into the United Skopje Sports Club „Makedonija“ (OSSK „Makedonija“). White was taken as the club color. However, due to the political circumstances at the time, this name was not viewed sympathetically by the Serbian administration, and already in 1925 it was renamed, taking the old name „SSK“.

After the return to the old name „SSK“, there are two known badges: one emblem that was sewn on the jerseys, a circular form with three interlocking letters „SSK“. The second is a pin, in whose middle there is a red rectangle on which with gilt letters is inscribed „SKOPSKI SPORT KLUB“, over which there is a smaller pentagonal shield in black, which with gilt lettering reads „1919“. Around the red rectangle there is a circular wreath whose peaks touch the sides of the smaller

shield. The central rectangle, the smaller shield and the wreath are outlined in gold. Judging by the inscribed year on the small shield, we can conclude that the oldest date of the formation of its three predecessors. („Napredak“, 1919) is taken as the year of establishment of this club.

In the same period, a good number of other clubs were established in Skopje. In March 1921, in the restaurant named „Bristol“ was held the founding meeting of SK „Pobeda“ (mac. „Victory“) as a workers' club. Green and white were taken as club colors. During the first few years the club changed its name three times - first into „Jug“ (mac. „South“) (1922), then again to „Pobeda“, only to settle in 1929 as SSK „Jug“. There are two known versions of a badge of SK „Pobeda“. The first pin is in the form of a renaissance shield with five vertical stripes painted white and green alternately. The central green strip has a greater thickness than the rest. The chief of the shield is green, which with gilt lettering reads „ССК“. Over the vertical stripes there is a white band

позлатени букви пишува „ССК“. Над вертикалните линии има бела лента обрабена златно, поставена дијагонално, на која со златни букви пишува „ПОБЕДА“. Значката има 15 мм ширина и висина, и е изработена во Брезина, Загреб. Втората значка е слична, со таа разлика што штитот е поделен, нема чело, а златните букви „ССК“ се испишани при врвот на вертикалните линии, при што секоја од буквите е напишана во посебна лента. Втората разлика е што под дијагоналната лента се наоѓа стилизирана фудбалска топка во портокалова боја, обрабена златно. Единствената позната значка од ССК „Југ“ има кружна форма, при што во средината има впишан круг. Значката е поделена хоризонтално, при што горната половина од впишаниот круг и долната половина од надворешната лента се црни, а долната половина од впишаниот круг и горната половина од надворешната лента се бели. Во горната половина од надворешната лента со златни букви е испишано „СКОПСКИ СПОРТ КЛУБ“, а врз впишаниот круг се испишани стилизирани букви „ЈУГ“, во обратна боја од впишаниот круг. На долниот дел од впишаниот круг со златни букви е испишано „1921“, што ја означува годината на основањето на ССК „Победа“, клубот-претходник на ССК „Југ“. Изработена е во Левингер и во Свеќенски, Загреб.

Во мај 1922 година, во кафеаната „Зрински“, којашто се наоѓала зад стариот театар во Еврејското маало, е формиран најзначајниот скопски клуб од предвоениот период - СК „Граѓански“ (срп. Граѓански). Во почетокот „Граѓански“ играл во црно-бели дресови со пруги и бели гаќички, за во 1930 година да се префрли на бели дресови и бели гаќички, со кои го постигнал најголемиот успех - влез во тогашната Прва лига на Кралството СХС. Постојат три значки од Клубот. Првата е позлатена плочка во кружна форма со дијаметар од 20 мм, на која во средината се наоѓа релјефна претстава од играч со топка во дриблинг. Во горниот дел по кружна патека се впишани буквите „ГРАЂ. СПОРТ-КЛУБ“, а во долниот дел пишува „★ СКОПЊЕ ★“ (sic). Земајќи предвид дека значката е изработена во Виена, можеме да претпоставиме дека ова

Значка / Pin, ~1920

Значка / Pin, ~1920

Значка / Pin, ~1920

lined gold, set diagonally, on which in golden letters is written „ПОБЕДА“. The pin is 15mm wide and high, and is produced by Brezina Zagreb. The second pin is similar, except that the shield doesn't have a chief, and „ССК“ is inscribed with golden letters at the top of the vertical stripes, with each of the letters being written in a separate strip. The second difference is that under the diagonal bar there is a stylized soccer ball in orange, outlined in gold. The only known pin of SSK „Југ“ has a circular shape, with another inscribed circle in the center. The pin is divided horizontally, with the upper half of the inscribed circle and the lower half of the outer band being black and the bottom half of the inscribed circle and the upper part of the outer band being white. In the upper half of the outer band with golden letters is written „СКОПСКИ СПОРТ КЛУБ“ (Skopje Sports Club), and

in the inscribed circle there are stylized letters „ЈУГ“ in inverse color of the inscribed circle. In the lower part of the inscribed circle the year „1921“ is written in golden letters, indicating the year of the founding of SSK „Pobeda“, the club predecessor of SSK „Југ“. This pin was produced by Levinger and Svećenski Zagreb.

In May 1922, in the „Zrinski“ restaurant which was located behind the old theatre in the Jewish quarter, the most important club in Skopje from the pre-war period was formed - SK „Građanski“ (serb. „Citizen's club“). Early on, „Građanski“ played in black and white striped shirts and white shorts, only to switch to all-white jerseys in 1930, with which it reached its greatest success - entry into the then League of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. There are three known pins of this club. The first is a gilded plate with a circular shape with a diameter of 20mm, on which in the middle is located a relief image of a player with the ball in a dribbling posture. In the upper part along a circular path the letters „ГРАЂ. СПОРТКЛУБ“ are inscribed, and at the bottom „★ СКОПЊЕ ★“ (sic). Considering that the badge was made in Vienna, we can assume

е печатна грешка која произлегува од незнаењето на кириличната азбука од страна на работниците во леарницата. Втората значка на клубот е во кружна форма со впишан круг, во кој има црно-бела шаховница со по шест полиња во ширина и висина. Во надворешната лента, во горниот дел со златни букви се впишани буквите „ГРАЂАНСКИ С.К.“, а во долниот дел буквите „СКОПЈЕ 1922“. Оваа значка има дијаметар од 14 мм, а е изработена во Сорлини, Вараждин. Третата значка е со петтоаголна форма во бела боја, во која се наоѓа црн круг со впишан бел круг. Во горниот дел од црниот круг со златни букви е впишано „ГРАЂАНСКИ СПОРТ КЛУБ“, а во долниот дел е впишано „СКОПЈЕ“. Во впишаниот бел круг, со црна боја стои буквата „Г“. Значката е со ширина од 18 мм и висина од 17 мм.

Значка / Pin, ~1925

Значка / Pin, ~1925

Значка / Pin, ~1930

Во 1929 година е основан и ССК „Славија“, чии бои биле црната и сината. Значката на Клубот е во форма на ренесансен црн штит обрабен златно, чиј долен дел е трозабно пресечен. Во средина на штитот има дијагонална сина лента обрабена златно, на која со позлатени букви е испишано „СЛАВИЈА“. Во горниот дел на штитот, над лентата, следејќи го нејзиниот дијагонален правец се испишани позлатените букви „ССК“. Во долниот дел на штитот, веднаш до лентата, во хоризонтала стојат позлатените букви „1929“, а средишно поставена при основата на штитот се наоѓа и стилизирана фудбалска топка во портокалова боја, обрабена златно. Значката е 18 мм широка и 22 мм висока. Изработена е во Левингер и Свеќенски Загреб.

Како куриозитет, ќе кажеме и за клубот „Вардар“ од скопското маало Топана. Но, овој клуб, иако го дели името со денешниот „Вардар“, не е историски поврзан со него. Основан е во 1924 година, а по ослободувањето формиран е ФК „Единство“ како негов наследник. „Единство“ постоеше до раните 2000ти години, делејќи го стадионот „Чаир“ заедно со „Балкан“ и „Слога“.

Непосредно по фашистичката окупација на Југославија и Македонија,

Значка / Pin, ~1930

that this is a typographical error arising from ignorance of the Cyrillic alphabet by workers in the factory. The second badge of the club has a circular shape with an inscribed circle, which has a black and white checkerboard with six columns horizontally and vertically. In the upper part of the outer band the letters „ГРАЂАНСКИ С.К.“ are inscribed in gold, and at the bottom are the letters „СКОПЈЕ 1922“. This shield has a diameter of 14mm and is made in Sorlini Varaždin. The third pin has a white pentagonal form, in which there is a black circle with a white circle inscribed. In the upper part of the black circle „ГРАЂАНСКИ СПОРТ КЛУБ“ is inscribed with golden letters, and at the bottom it says „СКОПЈЕ“. In the white inner circle the letter „Г“ is inscribed in black. The pin has a width of 18mm and height of 17mm.

In 1929 SSK „Slavija“ was founded, whose colors were black and blue. The pin of the club is in the form of a black renaissance shield outlined in gold, whose lower part has a three-pronged cut. In the middle of the shield there is a blue diagonal bar lined gold, in which with gilt lettering is written „СЛАВИЈА“. In the upper part of the shield, over the bar, following its diagonal direction are inscribed golden letters „ССК“. In the lower part of the shield, next to the bar, stand gilded letters „1929“ horizontally, and centrally placed at the base of the shield there is a stylized soccer ball in orange, gold-veined. The pin is 18mm wide and 22mm high. It was made in Levinger and Svećenski Zagreb.

As a curiosity, we will also mention the club „Vardar“ from Skopje’s Topaana neighbourhood. But this club, although it shares the name with today’s Vardar, is not historically connected with it. It was founded in 1924 and after the liberation was re-formed as FK „Edinstvo“. It existed until the early 2000s, sharing the stadium „Čair“ along with „Balkan“ and „Sloga“. Immediately after the occupation of

во Скопје се фузионираат четирите најсилни клубови: „Граѓански“, „ССК“, „Југ“ и „Славија“. На 10 август 1941 година, во киното „Уранија“ (денес „Култура“) се оформува СК „Македонија“ (буг. „Македонија“), која неколку години во текот на Втората светска војна со успех се натпреварува во Бугарското државно првенство. Клубот играл во бели дресови со црни гајички. Амблемот на Клубот бил во форма на црн круг, во кој со бела боја била исцртана стилизирана буква „М“. Постои и значка од клубот, која е во форма на црн круг со впишан црвен круг, во чија средина стои посребрена стилизираната буква „М“. Во горниот дел од надворешниот црн круг се впишани посребрени букви „СК. МАКЕДОНИЈА“, а во долниот дел посребрени букви „СКОПИЕ“. Значката е со дијаметар од 15 мм. Автор на овој амблем бил арх. Михо Чакела.

По ослободувањето, „Македонија“ продолжува со својата активност, но повторно се оформуваат и голем број други клубови во Скопје, при што повеќето добиваат нови имиња кои биле во согласност со револуционерниот дух на тогашното време. Сепак, еден од оние клубови кои се оформува под старо име бил „Победа“, како клуб на железничарите. Значката на „Победа“ има зелена кружна форма, црвено обрабена, зад која се наоѓа црвена петокрака. Во кругот има црвен впишан круг, во кој се наоѓа знакот на железничарите, кој е позлатен. Во горниот дел од зелениот круг, со златни букви е испишано „ПОБЕДА“, во долниот дел „СКОПЈЕ“, на левата страна во средина на вертикалата стои буквата „С“, а од десната страна буквата „Д“ (двете означувајќи „спортско друштво“). Токму ривалството меѓу „Македонија“ и „Победа“ го претставувало најинтересниот дел од првото поствоено регионално првенство во СР Македонија, при што како победник излегла „Победа“, која се здобила со право на настап во првата сезона од Федералната прва лига на Југославија. По неуспехот за опстанок во Лигата

Значка / Pin, -1930

Беџ на дрес / Shirt badge
1943

Значка / Pin, 1943

Значка / Pin, 1946

Yugoslavia and Macedonia, Skopje's four strongest clubs fused: „Gragjanski“, „SSK“, „Jug“ and „Slavija“. On August 10, 1941, in the cinema „Uranija“ (now „Kultura“) SK „Makedonija“ was formed, which several years during World War II successfully competed in the Bulgarian national championship. The club played in white shirts with black shorts. The badge of the club is in the form of a black circle, in which a stylized letter „M“ in white was placed. There is a pin of the club, which is in the form of a black circle with a red circle inscribed, in which a silver stylized letter „M“ stands. In the upper part of the outer black circle „СК. МАКЕДОНИЈА“ is inscribed, and in the lower part are the silver letters „СКОПИЕ“. The pin has a diameter of 15mm. The author of this emblem was architect Miho Ćakela.

After the liberation, „Makedonija“ remains active, but also a good number of other clubs were formed or re-formed in Skopje as well, most of them receiving new names that were consistent with the revolutionary spirit of the time. However, one of those re-formed clubs takes its old name „Pobeda“, and acts as a club of the railway workers. The pin of „Pobeda“ has a green ring shape, outlined in red, behind which lies a red five-pointed star. In a red inscribed circle, there is the symbol of the railway, which is gold plated. In the upper part of the green circle „ПОБЕДА“ is written with golden letters, and at the bottom „СКОПЈЕ“. On the left side in the middle of the vertical the letter „С“ stands, and on the right the letter „Д“ (both denoting „sports society“). The rivalry between „Makedonija“ and „Pobeda“ represented the most interesting part of the first post-war regional championship in SR Macedonia, where the winner was „Pobeda“, who gained the right of appearance in the first season of the First Federal League of Yugoslavia. After the failure to survive in the league, FD „Pobeda“ and the success of „Makedonija“ in Macedonian Regional League, the rules said that „Makedonija“

на ФД „Победа“, а со успехот на „Македонија“ во Регионалното македонско првенство, според правилата, требало „Македонија“ да игра во Првата југословенска лига, а „Победа“ да испадне во Македонската регионална лига. Но, по одлука на локалните власти за зајакнување на врвниот спорт, со цел формирање единствен посилен клуб кој не би го претставувал само градот Скопје, туку и СР Македонија во Федералната прва лига, на 22 јули 1947 година, во киното „Вардар“, „Македонија“ и „Победа“ се фузираат во денешниот „Вардар“.

АМБЛЕМИТЕ НА ФК ВАРДАР

Од почетокот на своето постоење, „Вардар“ претставувал едно спортско друштво со повеќе спортски секции, при што главниот примат секогаш го имала фудбалската екипа. Но, со текот на времето, а особено во почетокот на транзицијата, спортското друштво „Вардар“ се поделило на неговите составни спортски екипи, па така добивме посебни сопственици и раководства на: фудбалскиот, ракометниот, кошаркарскиот, одбојкарскиот „Вардар“ и др. Спортското друштво, иако формално продолжило да постои, во пракса ја немало обединувачката моќ од минатото, па сето тоа придонело различните спортски екипи да добијат сопствени ознаки. Во овој текст ќе се задржиме исклучиво на ознаките на фудбалскиот клуб.

Во својата историја, „Вардар“ имал не помалку од 18 различни амблеми, кои не ретко биле користени по два или повеќе истовремено. Ова, барем делумно, е резултат на немање стандарден еталон, па така, на пример, амблемот кој бил пришиван на дресот бил различен од оној кој бил користен во печатените материјали (карти, меморандуми, во печатот итн.), а, пак, некогаш и сосем трет амблем бил истовремено лиен во форма на бецови. Одредени амблеми се користеле, па паѓале во заборава, за повторно да бидат користени дури и по неколку децении. Во оваа статија ќе пробаме да ги категоризираме дизајните на Вардаровите амблеми, подредени според годината на прво појавување. Тие категории содржат еден дизајн, или повеќе дизајни кои за малку отстапуваат еден од друг. Пред да почнеме со категоризацијата, значајно е да се спомене дека на основачкото собрание во 1947 година, било решено клупските бои да бидат сината и белата, но веќе на следното годишно собрание,

should play in the first Yugoslav league next season, and „Pobeda“ should be relegated to the Macedonian Regional League. But, after the decision of local authorities to strengthen the professional sport, with the aim of creating a single powerful club that will represent not only the city of Skopje, but the Socialist Republic of Macedonia as a whole in the Federal League, on July 22, 1947, in the cinema called „Vardar“, „Makedonija“ and „Pobeda“ merged into today's „Vardar“.

THE EMBLEMS OF FC VARDAR

Since the beginning of its existence, „Vardar“ represented a sports society with more sections, the main one always being the football team. But over time, especially right after Macedonia's independence, the sports society „Vardar“ split into its component sports teams, so separate owners and managements were in charge of football, handball, basketball, volleyball etc. The sports society, although formally continued to exist, in practice had lost the unifying power of the past, so this contributed that the various sports teams get custom insignia. In this article we will focus exclusively on the insignia of the football club.

In its history, „Vardar“ had no less than 18 different emblems which often used two or more simultaneously. This is due, at least partly, to the lack of a visual standard, so, for example, the emblem which was stitched on the shirt was different from the one used in printed material (maps, memos, in the press, etc.), all while a third design was simultaneously molded in the form of pins. Some emblems were used, then fell into oblivion, only to be used again even after several decades. This article will attempt to categorise the designs of „Vardar“'s emblems, sorted by year of first appearance. These categories contain one or multiple designs that deviate slightly from one another. Before we begin with the categorization, it is worth mentioning that at the constituent assembly in 1947, it was decided that the club colors would be blue and white, but already at the next annual meeting in 1948 it was decided that the colors will change to red and white. Existing insignia of the initial blue-white period of „Vardar“

во 1948 година, било решено боите да се сменат со црвената и белата. Постоечки ознаки од почетниот сино-бел период на Вардар не се познати.

I. Првата позната ознака на ФК „Вардар“ е значка која има форма на триаголен, благо заоблен штит со црвена боја, на која се наоѓа бела буква „В“, а над буквата „В“ има две бели ленти, обработени златно. Во првата лента со позлатени букви е испишано „ФК ВАРДАР“, а во втората лента е испишано „С К О П Ј Е“. Значката е емајлирана, со позлатени рабови и со ширина од 13 мм и висина од 14 мм. Изработена е во ИКОМ Загреб. Во печатени материјали може да се сретне сличен амблем, но со жолта наместо бела буква „В“, и со една лента над неа во која со жолти букви е испишано „ФК ВАРДАР“. Сличен амблем бил пришиен на дресовите на „Вардар“ во 60-тите години, но со поголема висина и со поголема бела буква „В“ во средината.

II. Втората позната ознака се наоѓа во списанието „Футбал“ бр.24, од 10 јануари 1952 година. Таа е отпечатена во црно-бело, а содржи стилизирана буква „В“ во чиј долен дел се наоѓа фудбалска топка, а од десната страна на буквата се наоѓаат елементи од градскиот грб (Калето, Камениот мост и реката Вардар).

III. Третата позната ознака за прв пат се наоѓа, исто така, во списанието „Футбал“ бр.46, од 25 февруари 1954 година. Бидејќи списанието е испечатено во црно-бело плус една боја (која како тема варира од број во број), а амблемот на „Вардар“ е испечатен со сина боја (тематската боја на бројот), ќе земеме за слобода да сметаме дека кај амблемот на „Вардар“, сината боја, всушност, е црвена, земајќи ги предвид клупските бои во тоа време. Овој амблем се појавува уште во неколку броеви на списанието „Футбал“ (бр. 91, од 14 де-

are not known.

I. The first known insignia of FK „Vardar“ is a pin which has a triangular, slightly curved shield in red, which is a white letter „B“ (cyrillic „V“), and over the letter „B“ there are two white bands, outlined in gold. In the first band with gilt lettering is written „ФК ВАРДАР“ and in the second band it's inscribed „С К О П Ј Е“. The pin is enamelled, with gold edges, and has a width of 13 mm and a height of 14mm. It was made by IKOM Zagreb. We may encounter a similar emblem in printed material, but with a yellow instead of a white letter „B“ with one band above it, in which with yellow letters is inscribed „ФК ВАРДАР“. A similar emblem was sewn on the jerseys of „Vardar“ in the 60s, but with greater height and a bigger white letter „B“ in the middle.

II. The second emblem is found in the journal „Futbal“ No. 24 from 10 January 1952. It is printed in black and white and contains a stylised letter „B“ in whose lower part there's a football, and on the right side there are elements of the city Coat of Arms (the Kale fortress, the Stone Bridge and the river Vardar).

III. The third known emblem is found for the first time also in the magazine „Futbal“, in issue 46, from 25 February 1954. Since the magazine is printed in black and white plus one color (which varies from issue to issue), and the emblem of the „Vardar“ is printed in blue (the thematic color of the issue), we will take the liberty to deduct that in this emblem of „Vardar“, the blue color is actually red, considering the club's colors at the time. This emblem appears again in several issues of the magazine „Futbal“ (No.91 from December 14, 1954 and No.117 from 22 June

Значка / Pin, 1946

Списание / Print, ~1950

Беџ на дрес / Shirt badge
-1960

Весник / Newspaper
1952

Весник / Newspaper
1954

кември 1954; и бр.117, од 22 јуни 1955), но во црна боја. Амблемот има штитовидна форма, на која се поставени пет црвени линии на бела основа. На врвот има две бели ленти обрабени црвено. Во првата лента, на левиот крај стои буквата „Ф“, а на десниот крај стои буквата „К“. Во лентата под неа е испишано „ВАРДАР“. Врз штитот е поставена црвена ѕвезда чиј центар се наоѓа во средината на горниот раб на штитот.

Постои анегдота дека по катастрофалниот земјотрес од 1963 година, клубот добива помош во вид на спортска опрема од фудбалскиот клуб „Милан“ од Италија, по што „Вардар“ повторно ги менува своите клупски бои, заменувајќи ја белата со црна. Но, има и друга верзија која вели дека промената на бојата е во знак на солидарност со жртвите од катастрофалниот земјотрес. Каква и да е вистинската причина, овие клупски бои стануваат официјални и опстојуваат до ден денешен.

IV. По повод 25-годишнината од основањето на клубот, издадена е комеморативна значка. Штитот е во заоблена триаголна форма, на кој на црвено поле се наоѓаат две црни ленти. Над нив стои бела буква „В“. Челото на штитот е во бела боја, во кое со златни букви е испишано „ФК ВАРДАР“. Под штитот има кратка црвена лента која ја следи формата на штитот, во која со златни бројки стои „25“. Околу штитот има златен венец. Основниот штит од оваа значка ќе биде користен понатаму од страна на клубот како негов нов амблем во следните неколку години. По две децении, во 1995 и 1996 година, клубот повторно ќе го искористи овој дизајн во картите за натпреварите.

V. Во 1974 година, ќе се видоизмени претходниот амблем, при што горниот заоблен раб на амблемот ќе биде израмнет. Верзијата за печат на овој амблем долго време ќе остане како еден вид еталон кој ќе биде користен од страна на југословенскиот печат, дури и по усвојувањето нови амблеми од страна на клубот, а сè до распаѓот на СФРЈ. Дизајнот ќе биде приспособен и за знаменце во форма на издолжен

1955), but in black. The emblem has a shield form, in which there are five red stripes on a white background. At the chief of the shield, there are two white bands outlined in red. In the first band, is the letter „Ф“ on the left end and the letter „К“ at the right end. In the band underneath it it's written „ВАРДАР“. Above the shield there's a red star centred in the middle of the top edge of the shield.

There is an anecdote that says that after the devastating earthquake of 1963, the club received aid in the form of sports equipment from AC „Milan“ from Italy, following which „Vardar“ again changes its club colors, replacing the white with black. But there is another version that says the color change came as a sign of solidarity with the victims of the devastating earthquake. Whatever the real reason, these club colors become official and persist to this day.

IV. On the occasion of the 25th anniversary of the founding of the club, a commemorative badge was issued. The shield has a rounded triangular shape, in which on a red field there are two black stripes. Over them stands a white letter „В“. The chief of the shield is white, in which in golden letters is written „ФК ВАРДАР“. Under the shield there's a short red ribbon that follows the shape of the shield, in which „25“ is written with golden figures. Around the shield there's a golden wreath. The basic shield from this pin will be used further by the club as a new emblem in the next few years. After two decades, in 1995 and 1996, the club used this base design for the match tickets.

V. In 1974 the previous emblem was altered, where the upper curved edge of the emblem was leveled. A printed version of this emblem

long remains as a kind of standard that will be used by the Yugoslav press, even after the later adoption of new emblems by the club, all until the breakup of Yugoslavia. The

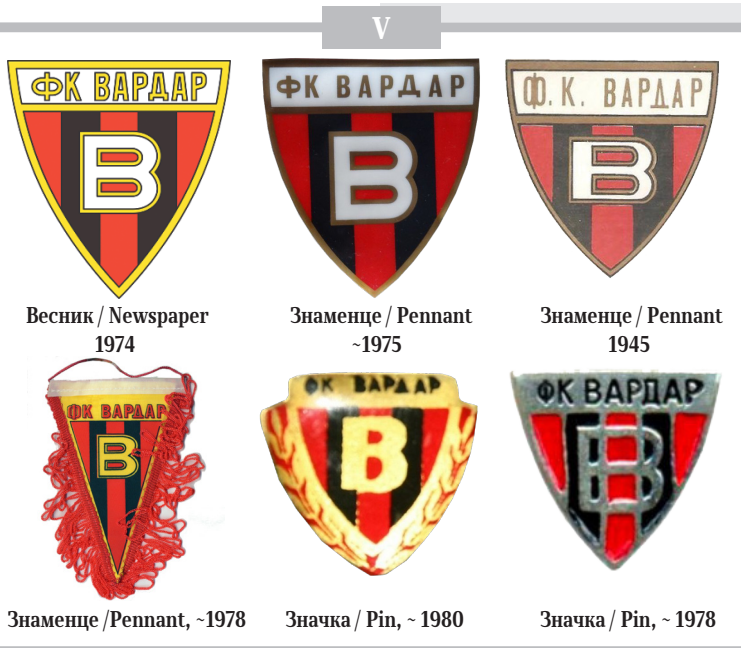

рамностран триаголник, но ова се смета повеќе за компромисна апликација на постојниот дизајн врз целниот медиум отколку за сосем нов дизајн.

VI. Во 1978 година, клубот издава нови знаменца и значки, кои за првпат немаат штитовидна форма, туку се во форма на круг. Основата е

бел круг, во кој е впишан црвен круг. Во црвениот круг стои буквата „В“, која во првата верзија на знаменцето е црна, а во понатамошните верзии, како и во значките, е со златно-жолта боја. Во горниот дел од белиот круг е испишано „ФК ВАРДАР“, а во долниот дел „СКОПЈЕ“. Во печатените материјали се користи малку видоизменета верзија, при што средишниот круг е двојно обрабен со бела и црвена боја, буквата „В“ ја зафаќа речиси целата површина на црвениот круг и е во бела боја, а во белиот круг е испишано целосното име, т.е. „ФУДБАЛСКИ КЛУБ - ВАРДАР“ во горниот, и „- СКОПЈЕ -“ во долниот дел.

VII. Во 1980 година е издадено едно знаменце со нов дизајн на амблемот на „Вардар“. Клубот се враќа на штитовидниот дизајн, чиј горен раб е брановидна линија. На штитот, на црвена основа се наоѓаат две вертикални црни ленти, златно обрабени. Меѓу лентите со златна боја стои буквата „В“, а под неа, за првпат стои и годината на формирање – „1947“, исто така, со златни бројки. Во црвено чело на штитот со златни букви е

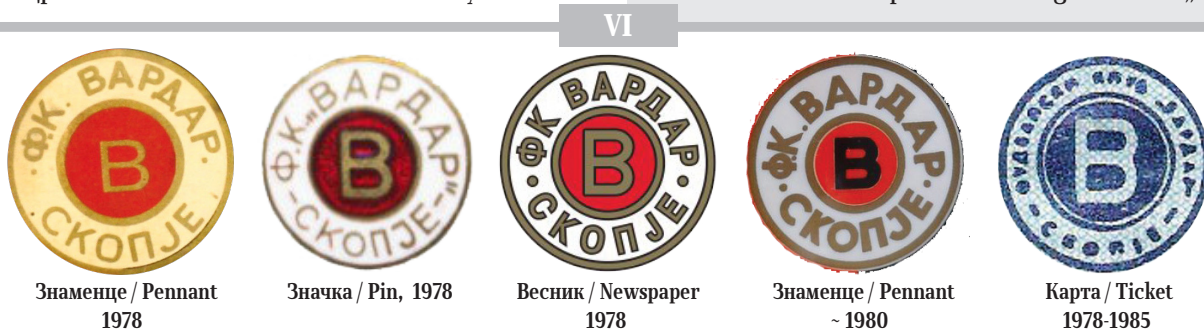

design was adapted for a pennant in the shape of an elongated isosceles triangle, but this is considered more as a compromise application of the existing design on the target medium than as a completely new design.

VI. In 1978, the club issued new pennants and

pins, which for the first time don't have a shield form, but a form of a circle. The base is a white circle in which there is an inscribed red circle. In the red circle the letter „В“ is inscribed, which in the first version of the pennant is black, and in subsequent versions, as well as pins it has a golden-yellow color. In the upper part of the white circle is inscribed „ФК ВАРДАР“, and in the lower „СКОПЈЕ“. In the printed materials they used a slightly different version, with the middle circle being double outlined with white and red, with the letter „В“ occupying almost the entire surface of the red circle and is white, and in the outer white circle the full name is inscribed, i.e. „ФУДБАЛСКИ КЛУБ - ВАРДАР“ on the top, and „- СКОПЈЕ -“ on the bottom.

VII. In 1980 a new pennant was issued with a new design of the emblem of „Vardar“. The club returned to the shield design, whose upper edge has the form of a wave. On the red shield there are two vertical black stripes, gold lined. Between the stripes there is a gold letter „В“,

VII

Знаменце / Pennant
1980

VIII

Значка 35 години
Pin 35 years, 1982

Приврзок / Keyring
1982

and below it, for the first time there's the year of establishment - „1947“, also in gold. In the red chief of the shield „ФК ВАРДАР“ is written with golden letters. Above the shield, following the shape of the upper edge, there's a stylized old-fashioned soccer ball in red with gold trim. On the left and right sides of the ball, following the shape of the upper edge of the shield, there are 10 decorative leaves.

испишано „ФК ВАРДАР“. Над штитот, следејќи ја формата на брановидниот горен раб, стои стилизирана старинска фудбалска топка во црвена боја, со златни рабови. На левата и на десната страна од топката, следејќи ја формата на горниот раб на штитот, се наоѓаат по 10 декоративни ливчиња.

VIII. Во 1982 година, по повод 35-годишнината од основањето, клубот ќе издаде нова комеморативна значка. Дизајнот е сличен на оној од претходното знаменце, при што стилизираната топка е намалена и е заменета со помодерна топка со петтоаголни составни елементи. Наместо во одвоено чело, натписот „ФК ВАРДАР“ се наоѓа во црвена лента која ги пресекува црните вертикални ленти. Под вообичаената буква „В“ стојат две години - „1947“, која го означува формирањето, и „1982“ која ја означува 35-годишнината. Истиот дизајн ќе биде реискористен и при одбележувањето на 40-годишнината.

IX. Во меѓувреме, регуларните значки, т.е. тие што не се издадени по повод годишнини, ќе го задржат челото во црвена боја, при што левиот и десниот горен агол на штитот ќе бидат благо заоблени.

Интересно е да се забележи дека во овој период се наоѓаат три дизајни на амблемот чие

VIII. In 1982, on the occasion of 35 anniversary of the founding, the club issued a new commemorative badge. The design was similar to that of the previous flag, with the stylized ball being reduced and replaced with a more modern ball, with pentagonal constituent patches. Instead of a separate chief, the inscription „ФК ВАРДАР“ is in a red band that cuts the black vertical stripes. Under the usual letter „В“ stand two years - „1947“ indicating the formation, and „1982“ which marks the 35th anniversary. The same design was used for the celebration of the 40th anniversary.

IX. Meanwhile, regular pins, i.e. those not issued to mark anniversaries, will retain the chief in red, with the left and the right upper corner of the shield being slightly rounded. It is interesting to note that from this period there are three designs whose use is more like a one-time exception than a new official emblem:

X. On the cover of the official program of the match between „Vardar“ and „Dundee United“ from November 6, 1985 there is an emblem that is similar to the previously described one, but with rounded edges and a small ball on the top edge. The chief of the shield is separated from

IX

Значка 40 години
Pin 40 years, 1987

Значка / Pin
~ 1980

Значка / Pin
~ 1980

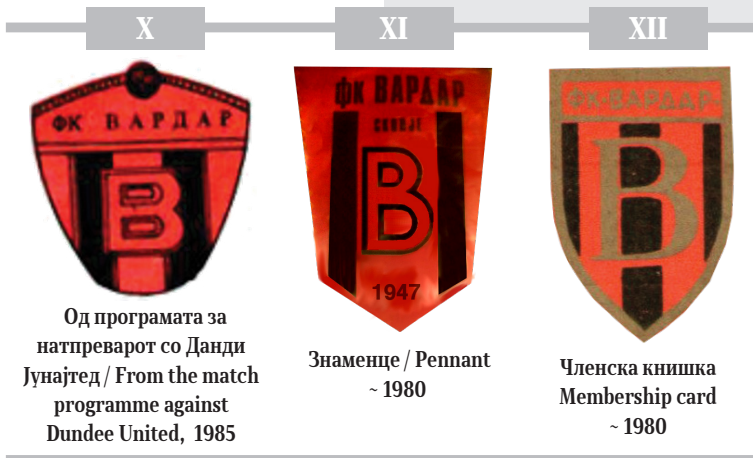
Значка / Pin
~ 1980

Значка / Pin
~ 1980

користење е повеќе еднократен исклучок отколку нов официјален амблем:

X. На насловната страница на официјалната програма на мечот помеѓу „Вардар“ и „Данди Јунајтед“, од 6 ноември 1985 година, се наоѓа амблем кој е сличен на претход-

Од програмата за натпреварот со Данди Јунајтед / From the match programme against Dundee United, 1985

Знаменце / Pennant ~ 1980

Членска книшка Membership card ~ 1980

но опишаните, но со заоблени рабови и со ситна топка врз горниот раб. Челото на штитот е одвоено од долниот дел со тенка црвена лента обрабена црно. Во средината се наоѓа црвена буква „В“, двојно обрабена црвено и црно.

XI. Од овој период потекнува и знаменцето со штитовидна форма со двојно прекршени страни, во црвена боја, на која се наоѓаат две тенки црни вертикални линии, меѓу кои стои црвена буква „В“, обрабена црно. На челото, кое е во црвена боја, е испишано „ФК ВАРДАР“, а под челото, над буквата „В“, измеѓу двете црни вертикални линии, со црна боја е испишано „СКОПЈЕ“. Под буквата „В“ стои годината „1947“ во црна боја.

XII. Уникатен дизајн се наоѓа и на членска книшка од 80-тите години, кој е во форма на издолжен штит, овојпат во црна боја, на кој се наоѓаат две црвени ленти, врз кои со златна боја стои буквата „В“. Челото на штитот е во црвена боја, обрабено со златна боја, во кое со златни букви е испишано „ФК•ВАРДАР•“.

XIII. Во 1987 година е усвоен амблемот кој е основа на повеќе верзии, од кои една се користи и ден-денес од страна на клубот. Основниот штит е со црвена боја, на која се наоѓаат две црни вертикални линии. Над нив стои златна буква „В“, а под неа, исто со златна боја е испишана годината на основање „1947“. Во челото на штитот, кое е во златна боја, со црвени букви е испишано „ФК•Вардар•“. Горниот раб на штитот има брановидна форма која ја ја следи формата на двете златни гранчиња, кои се наоѓаат над штитот, меѓу кои стои стилизирана старинска фудбалска топка во златна боја. Овој дизајн ќе добие неколку преработки, кои варираат во формата на штитот, и/или во стилот на

the lower part with a thin red stripe rimmed black. In the middle there is a red letter „В“, double outlined red and black.

XI. From this period also comes the pennant in the form of a pentagonal

shield in red, with the lower part being slightly narrower, on which there are two thin black vertical lines, between which stands a red letter „В“, rimmed black. On the chief, which is red, is inscribed „ФК ВАРДАР“ and below the chief, above the letter „В“, between two black vertical lines it's written „СКОПЈЕ“ in black. Under the letter „В“ stands the year „1947“ in black.

XII. A unique design is found on the membership card from the 80s, which has the form of an elongated shield, this time in black, on which there are two red stripes, over which stands a golden letter „В“. The chief of the shield is red, bordered in gold, in which „ФК•ВАРДАР•“ is inscribed with golden letters.

XIII. In 1987 the club adopted a new emblem which is the basis of several later versions, one of which is used today by the club. The basic shield is red, on which are two black vertical lines. Above them stands a golden letter „В“, and underneath, with the same golden color is written the year of establishment „1947“. In the chief of the shield, which is golden, the letters „fk •vardar•“ are inscribed in red. The upper edge of the shield has a wavy shape that follows the shape of two golden branches, which are located above the shield, between which stands an old-fashioned, stylised soccer ball in a golden color. This design will get a few adaptations, which vary by the shape of the shield and/or style of the inscription on the forehead of the shield, which have variations in capital letters („ФК.ВАРДАР.“), in latin („FC •VARDAR•“) and/or the style of soccer ball on top (newer versions use a modern soccer ball in black and white).

натписот во челото на штитот, при што имаме варијанти со големи букви („ФК. ВАРДАР.“), на латиница („FC•VAR-DAR.“), и/или, пак, во стилот на фудбалската топка при врвот (поновите варијанти користат модерна фудбалска топка, во црно-бела варијанта).

XIV. Во 1995 година, краткотрајно, но значајно за забележување, се користи нова верзија на штитот, во кој буквата „В“ и годината „1947“ се во бела боја, челото,

исто така, е бело, во кое со црвени букви стои „ФК ВАРДАР“, а на врвот стои модерна фудбалска топка во црно-бела боја. Над горниот раб се наоѓаат по шест украсни ливчиња кои ја следат формата на работ, а се спојуваат кај фудбалската топка.

XV. Сличен дизајн на категоријата (IX) е искористен при изработката на знаменцето кое ја одбележува 50-годишнината од основањето. Единствената разлика е што при врвот, горните рабови на штитот се слеани со украсните ливчиња, формирајќи гранки, и не формираат затворена линија на штитот, туку се отворени. Во средината, измеѓу отворените гранки се наоѓа модерна фудбалска топка.

XVI. Од 1997 до 2001 година, во сите печатени материјали од клубот, се користат две верзии кои го имаат за основа дизајнот на комеморативната значка за 35-годишнината, од категоријата (VIII). Разликата е што на врвот се наоѓа модерна фудбалска топка во црно-бела боја, и буквата „В“ е во бела боја (во верзијата од 1997 до 1999), односно црна боја (од

Знаменце / Pennant
1987

Знаменце / Pennant
1993

Знаменце / Pennant
~ 1990

Весник / Newspaper
2002

Интернет / Internet
~ 2000

Амблем на дрес
Jersey patch, 2011

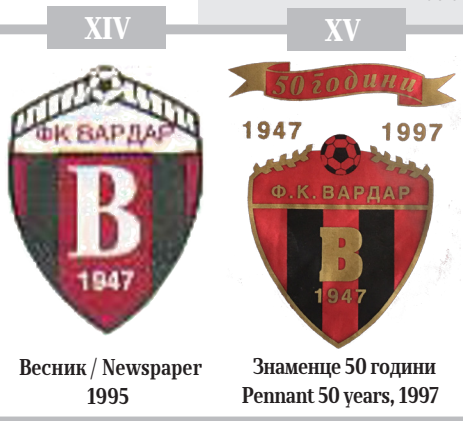
XIV. In 1995, only for a short term, but still worth noting, a new version of the shield was used, in which the letter „B“ and the year „1947“ are white. The chief is also white, in which the red letters „ФК ВАРДАР“ stand, and at the top stands a modern soccer ball in black and white. Above the upper edge there are six decorative leaves that follow the shape of the

edge, and merge with the football.

XV. A similar design to the category (IX) is used in the design of the pennant which marks the 50th anniversary of the club's establishment. The only difference is that at the top, the upper edges of the shield are merged with the decorative leaves, forming branches, and do not form a closed line at the top of the shield. In the middle, between the open branches is located a modern football.

XVI. From 1997 to 2001, in all printed materials the club used two versions which have as a base the design of the commemorative badge for the 35th anniversary, the category (VIII). The

difference is that at the top there is the modern soccer ball in black and white, and the letter „B“ is white (in the version from 1997 to 1999) or black (1999 to 2001). All other text elements are black in both versions.

Весник / Newspaper
1995

Знаменце 50 години
Pennant 50 years, 1997

1999 до 2001 година). Сите останати текстуални елементи се во црна боја и во двете верзии.

XVI. Во некои печатени изданија, во периодот 1999-2000 година, се наоѓа верзија која е слична на категоријата (XIV), но со пократка висина, и со златно-жолта буква „В“. Постои сомневање дека оваа верзија никогаш не била официјално користена од страна на клубот,

туку е производ на креативноста на некој графички работник, кој во недостиг на официјален фајл од амблемот на клубот ја има креирано оваа верзија.

XVII. На неколку билети од кампањата на Вардар во квалификациските рунди за влез во Лигата на шампионите во 2003 година, се наоѓа уште една верзија на амблемот, за која постои истото сомневање дека не бил никогаш официјален амблем, туку ад-хок решение за кое во моментот можеби се чинело дека е доволно добро за да се најде на билетот.

Од сево ова можеме да заклучиме дека иако „Вардар“ има ретко богата историја на клупски ознаки и иако тие во голем дел следат еден шаблон кој се повторува низ времето (штит во црвена боја, со вертикални црни линии, врз нив буква „В“), за жал, секогаш не е внимавано на конзистентноста при користењето на актуелна официјална верзија на амблемот. Авторот на овие редови изразува двоумење дали воопшто може да се зборува за постоење официјална верзија на клупскиот амблем на ФК „Вардар“, и тоа во кој било временски период. И во ден-денешен, продолжува практиката да се користи една верзија за печат, друга за апликација врз дрес, трета на вебстраницата и сл. Останува надежта дека во блиска иднина ќе се стори нешто повеќе на овој план, па и „Вардар“ ќе заличи на еден клуб кој посветува соодветно внимание на својот заштитен знак - амблемот. ■

XVI

Карти / Tickets
1997-1999

Карти / Tickets
1999-2001

XVII. In some printed publications from 1999-2000 there is a version that is similar to the category (XIV), but with a shorter height, with a golden-yellow letter „B“. There is a suspicion that this version was never officially used by the club, but is the product of the creativity of a certain graphic designer, who in the

absence of an official file of the emblem of the club has created it.

XVIII. Several tickets from Vardar's campaign in the qualifying rounds of the Champions League in 2003 have another version of the emblem for which there is the same suspicion, never being an official emblem but an ad-hoc solution which at the time may have seemed good enough to be placed on the ticket.

From all this we can conclude that although „Vardar“ has a rich history of club insignia, and although they largely follow a pattern that repeats over time (a red shield with vertical black

stripes and a letter „B“ over them), unfortunately, it was not always heeded to keep a consistency in the use of an appropriate official version of the emblem. The author of these lines expresses doubt whether one can talk about the existence of a single official version of the club's emblem in any time period. And to this day, the practice to use a different version in the press, another application on the jersey, third on the website etc., continues. The hope remains that in the near future the club will do more in this area, and so „Vardar“ will become a club that pays due attention to its trademark - its emblem. ■

XVII

Печатени изданија
Print editions, 1999-2001

XVIII

Карти / Tickets
2003

НАВОДИ • ENDNOTES

Трајко Стаматоски, *Четири децении ФК Вардар*, Фудбалски клуб Вардар, Скопје, 1988.
Ивко Панговски, *Скопски фудбалски незаборави 1903 - 1993*, Студентски збор 1994

АКТИВНОСТИ НА МХЗ

На крајот на 2015 година, во рамките на научна трибина по повод 1000 години од смртта на Гаврил Радомир, во Институтот за национална историја, претседателот на МХЗ, Јован Јоновски, одржа предавање на тема: „Знамињата во 11 век“.

Во текот на 2016 година, се случува многу посети во странство. Најнапред, во мај, секретарот на МХЗ, Александар Гиџаровски, оствари посета на Јапонската вексилолошка асоцијација (ЈВА), во Токио, каде одржа предавање за состојбите во македонската хералдика. (На сл. 1 - Александар со претседателот на ЈВА Нозоми Каријасу и други членови)

Во јуни, Коста Стаматовски, го постави регистрот на грбови на веб-страницата на МХЗ. Беше обележан Светскиот ден на хералдиката - 10 јуни, за што имаше прилог на ТВ НОВА и интервју со Стојанче Величковски. Следеа и други медиумски претставувања на кои учествуваа и Петар Гајдов, Иван Нацевски и Јован Јоновски.

Претседателот на МХЗ, Јован Јоновски, учествуваше на 32 Интернационален конгрес на генеалогички и хералдички науки, одржан во Глазгов, Шкотска, од 10 до 13 август. На Конгресот со главна тема: „Почетоци и развој“ присуствуваа повеќе од 150 учесници од вкупно 21 земја, од кои 52 беа излагачи. На Конгресот овојпат имаше покането 4 млади доктори или докторанти по хералдика да ги изнесат своите истражувања. Еден од нив беше и Јован Јоновски со предавање со наслов: „Сонцето во територијалната хералдика во Република Македонија“. Се оствари и посета на Лорд Лајон Корт, хералдичкиот суд и највисок хералдички авторитет на Шкотска, кој е дел од шкотскиот судски систем при што присуствуваа на седница на судот на која се расправаше за неколку хералдички случаи.

Во рамките на Конгресот, се одржа и сесија на Интернационалната комисија за витешки редови, на која Јоновски е член. Исто така, се одржа и сесија на Академијата по хералдика на која Јоновски е придружен член.

Во Лондон беше извршена посета на Колегијата на грбовите, формирана во 1484 година, која е орга-

ACTIVITIES OF MHS

At the end of 2015, during the scientific debate to mark 1000 years of the death of Gavril Radomir, held at the Institute of National History, the President of MHS, Jovan Jonovski delivered a paper on „Flags in the 11th century.“

Throughout 2016, there were many visits abroad. First, in May, the Secretary of MHS, Aleksandar Gižarovski visited the Japanese Vexillological Association (JVA) in Tokyo, where he held a lecture about the state of heraldry in Macedonia. (Fig. 1, Aleksandar with JVA president Nozomi Kariyasu and other members of the JVA)

In June, Kosta Stamatovski placed online the Registry of Arms on the site of the Macedonian Heraldry Society. The International Day of Heraldry was marked on June 10, for which on TV NOVA there was an interview with Stojanče Veličkovski. Other media presentations followed, with Petar Gajdov, Ivan Nacevski and Jovan Jonovski.

The President of MHS, Jovan Jonovski, participated at the 32nd International Congress of Genealogical and Heraldic Sciences held in Glasgow, Scotland, from 10 to 13 August. The Congress with the main theme „Origins and Development“ was attended by over 150 participants from 21 countries of whom 52 presented papers. The Congress invited 4 young PhD students in heraldry to present their research. One of them was Jovan Jonovski who delivered a lecture entitled, „The Sun in territorial Heraldry in Macedonia“. He visited Lyon Court, the highest court and heraldic authority of Scotland, which is part of the Scottish judicial system. During the visit a session of the court was held where several heraldic cases were heard.

Within the Congress there was a session of the International Commission for the orders of Chivalry, of which Jonovski is a member. Furthermore, there was a session of the Academy of Heraldry, of which Jonovski is an associate member.

низација на хералдите на Англија, а некогаш на целиот Комонвелт. Таму беше пречежан од Сомерсет хералдот и Портикулус персевантот кои ја прикажаа Рекорд рум, каде се чуваат грбовниците, некои уште од самото формирање. Беше разговарано за интересни детали околу нивната работа кои не можат да се прочитаат во многубројните книги. (На сл. 2 - Јован со Портикулус персевантот Кристофер Вејн)

Од 29 септември до 1 октомври 2016 година, во Тбилиси, Грузија, се одржа Првата национална грузиска конференција за вексилологија и хералдика. На Конференцијата учествуваа претставници на хералдички и вексилолошки друштва од повеќе европски земји, како и од САД и Канада и претставници на меѓународни организации.

На Конференцијата свои излагања имаа потпретседателот на МХЗ, Петар Гајдов, на тема: „Практичната употреба на знамето на Република Македонија и грбот на Град Скопје“ и хералдичкиот уметник и член на МХЗ, Стојанче Величковски, на тема: „Новите грб и знаме на Општина Свети Николе“. (На сл. 3 - Петар со Мишел Лупант, претседателот на ФИАВ).

Благодарение на беспрекорната организација од страна на домаќините, Конференцијата на учесниците не им овозможи само да ги презентираат своите теми, туку и да разменат искуства, практични совети, како и да воспостават нови контакти, а, воедно, да ја запознаат и богатата историја на Грузија. (На сл. 4 - Стојанче со Лук Дурло и со Алфред Знамиеровски)

Јоновски учествуваше и во подготовка на материјал за изложбата за 25 години од независноста на Република Македонија во организација на Државниот архив на Република Македонија (сл. 7). Исто така, работеше на циклус на 7 документарни емисии за симболите на Македонија, од кои на 3 - за хералдиката, за земските грбови и за орелот и лавот како симболи се јавува како автор. Емисиите ќе бидат емитирани следната 2017 година. Во снимањето на емисиите со свои изјави учествуваа и Иван Нацевски (сл. 8 - во Македонски народен театар) и Коста Стаматовски (сл. 6 - во Археолошки музеј).

Јоновски учествуваше на Годишното собрание на БХВО, кое се одржа во ноември, во Софија. Во Гласникот на Институтот за национална историја е објавен негов текст со наслов: „Сонцето на општинските знамиња во Република Македонија“. ■

In London, he visited the College of Arms, established in 1484, which is the headquarters of the Heralds of England and Wales, and once the entire Commonwealth. There he was welcomed by Somerset Herald and Portcullis Pursuivant who showed him the Record Room, where Rolls are stored, some dating back to its inception. They discussed interesting details about their work that cannot be read in any books. (Fig.2, Jovan with Portcullis Pursuivant Christopher Wayne.)

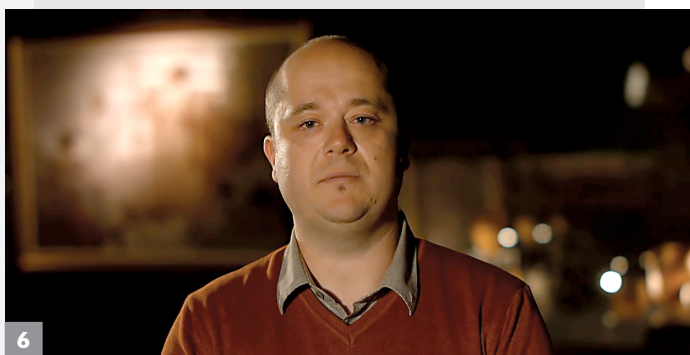
From 29 September to 1 October 2016, the First national Georgian conference of Vexillology and heraldry was held in Tbilisi, Georgia. The conference was attended by representatives of heraldic and vexillology societies from several European countries and the United States and Canada and representatives of international organizations.

The conference presentations were delivered by the Vice President of MHS Petar Gajdov on „The practical use of the flag of the Republic and the arms of Skopje“ and by the heraldic artist and member of MHS Stojanče Veličkovski on „The new arms and flag of Sveti Nikole.“ (Fig. 3, Petar with Michel Lupant, President of FIAV)

Thanks to the perfect organisation by the hosts, the conference provided the participants not only with the opportunity to present their topics, but also to share experiences, practical advice, and to establish new contacts and also to learn about the rich history of Georgia. (Fig. 4, Stojanče with Luc Duerloo and Alfred Znamierowski)

Jonovski participated in preparing the material for the exhibition for 25 years of independence of the Republic of Macedonia, organized by the State Archives of the Republic of Macedonia. (fig. 7) He also worked on the cycle of 7 documentaries on symbols of Macedonia of which he was the author of three of them: heraldry, territorial arms and the symbols of the eagle and the lion. Documentaries will be broadcast in 2017. In the filming process, Ivan Nacevski (fig. 8 at the Macedonian National Theatre) and Kosta Stamatovski (fig. 6 at the Archeological Museum) also took part.

Jonovski attended the annual assembly of BHVS which took place in November in Sofia. In the gazette of the Institute of National History his article entitled „The Sun on municipal flags in the Republic of Macedonia“ was published. ■

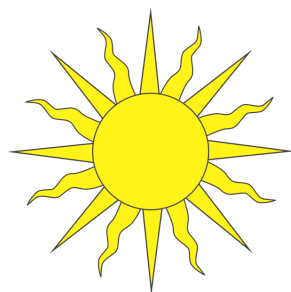
МАКЕДОНСКИ ХЕРАЛДИЧКИ ТЕРМИНОЛОШКИ РЕЧНИК

Сонцето е универзален симбол, кое е видливо во сите култури. Тоа е присутно како хералдичка фигура на грбови и на знамиња. Вообичаено, кај најголемиот дел на хералдичките фигури, практично нема разлика во претставувањето во хералдиката и вексилологијата. Но, кај употребата на сонцето во Македонија има разлика. Има неколку типови сонца, што е првата карактеристика која се блазонира.

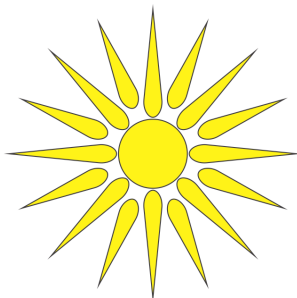
ТИПОВИ СОНЦА ИСТИ ЗА ХЕРАЛДИКАТА И ВЕКСИЛОЛОГИЈАТА

Типови сонца кои се наоѓаат и на грбови и на знамиња во Македонија се:

1. Хералдичко сонце - сончев диск од кого директно излегуваат наизменично 8 прави и 8 брановидни зраци. Тоа е традиционална хералдичка

1. Хералдичко

2. Тип Кутлеш

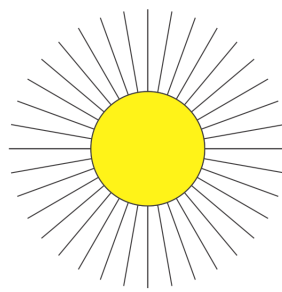
претстава наречена сонце во раскош. Дополнително, дискот може да има карактеристики на човечко лице. Бројот на зраците може да биде и поразличен, што обично е дел од хералдичката уметност, но доколку бројот на зраците е важен, тогаш тој се наведува во блазонот (сл. 1).

2. Сонце тип Кутлеш - мал диск и зраци што започнуваат од полукруг и продолжуваат со должина многукратно поголема од димензиите на дискот.

Хералдички, ова претставува ѕвезда, но во Македонија се перцепира како сонце. Всушност, тоа е посебен тип сонце со конвергентни зраци, кое се наоѓа на многу артефакти, но конкретниот изглед е земен од капакот на саркофагот од кралската гробница во Кутлеш, од каде овој тип

сонце го носи името. Тоа има 8 примарни и 8 секундарни зраци кои започнуваат на поголемо растојание од централниот диск, но завршуваат на исто растојание со примарните зраци. Сонцето од овој тип традиционално има 6, 8, 12 и 16 зраци, но може да има и повеќе (сл.2).

3. Социјалистичко или линиско сонце - каде од кружен диск излегуваат линиски или многу тенки дивергентни зраци. Тука растојанието на зраците е многупати поголемо од нивната ширина. Овој тип сонце се наоѓа на македонското знаме од македонската колонија од Санкт Петербург до 1914 година. Тој, сепак, е најпретпознатлив на најголемиот број социјалистички грбови, почнувајќи од грбот на СССР и советските и народните републики, па сè до грбовите на НР и СР Македонија од 1946 година (сл. 3).

3. Социјалистичко

ВЕКСИЛОЛОШКИ ТИПОВИ СОНЦА

Во македонската територијална хералдиката, всушност, се употребуваат вексиллошките типови сонце.

4. Сончев диск - претстава на сонцето само преку еднобоен диск, без зраци. Во хералдиката само кругот никогаш не претставува сонце, туку доколку е златен (жолт), станува збор за златник - безант, а доколку е сребрен (бел), тогаш станува збор за сребреник, додека во англиската хералдика (сребрена) чинија (сл. 4).

5. Сонце со дивергентни зраци - диск од кого радијално се шират дивергентни зраци. Бројот на зраци може да биде различен. Од овој тип е сонцето на знамето на Република Македонија. Зраците можат да се шират до рабовите на полето (штитот) или да престанат да се шират и со тоа да формираат амблем (сл. 5).

6. Сонце со конвергентни зраци - диск од кого излегуваат зраци со дефинирана должина. Зраците можат да бидат во различна форма. До-

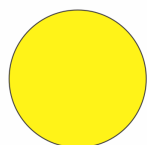
колку зраците имаат полукружен почеток, тогаш тоа се смета за сонце тип - Кутлеш (сл. 6).

КАРАКТЕРИСТИКИ НА СОНЦЕТО

При опишување на сонцето, покрај типот на сонцето, потребно е да се дефинираат и други негови карактеристики на дискот, на зраците и на позицијата.

Дискот може да биде со човеково лице - лично сонце. Сонцето може да биде со диск слеан со зраците, односно дискот да не се оцртува.

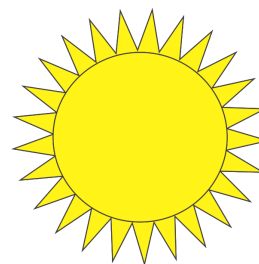
Видот на зраците, односно нивните карактеристики, всушност, и го дефинираат типот на

4. Без зраци

5. Дивергентно

6. Конвергентно

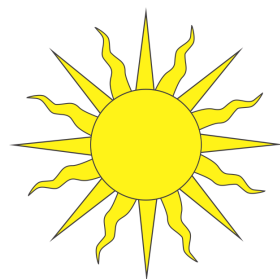
од штитот или го допираат неговиот раб (сл. 9).

Според позицијата, сонцето може да „изгрева“ - кога се гледаат само делови од сонцето зад други елементи, или, пак, сонцето „излегува“ од некоја стана на штитот и се гледа само половина (сл. 10). Така ако се гледа како сонцето излегува од горниот раб на штитот, се блазонира: сонце изгрева од глава (сл. 11). Во ваков случај, доколку се блазонира бројот на зраците, најнапред се дава целокупниот број на зраците (добиени со реконструкција на целокупното сонце, вклучувајќи го и делот што не се гледа) и се наведува бројот на видливите зраци.

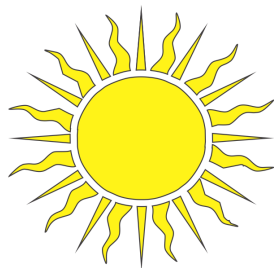
Сонцето не може да биде обременето (да има друга фигура врз сонцето), иако тоа понекогаш нестручно се прави. Но сончевите зраци можат да излегуваат од други хералдички фигури и тогаш тие се блазонираат со додавање на „во сјај“, по блазонот на фигурата (сл. 12).

Понекогаш сонцето може да биде претставено само со зраци, без диск, но дискот може да се подразбере. Тогаш се блазонираат како зраци од соодветниот тип сонце.

Сонцето може да биде обоено половина со една, а половина со друга боја (најчесто злато и сребро), но и на други централносиметрични поделби. Тогаш се блазонира како и другите фигури. ■

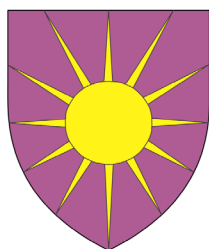
7. Зраци од диск

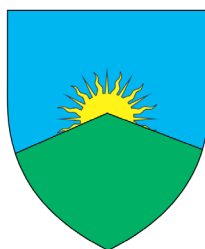
8. Отсечени зраци

сонцето. При блазонирање на сонцето, по типот, доколку тоа е битно, се кажува бројот на зраците. Бројот на зраците, главно, не е дел од блазонот туку потпаѓа под хералдичката уметничка интерпретација. Најчесто, тие се симетрични во однос на центарот на дискот, но понекогаш може и да нема симетрија во видот на зраците и нивната распореденост. Но доколку бројот на зраци има посебна важност за грбоносецот, тоа се наведува во блазонот. Потоа може да се блазонира и формата на зраците, дали се тие прави или брановидни, триаголни, ромбовидни или со некоја друга форма.

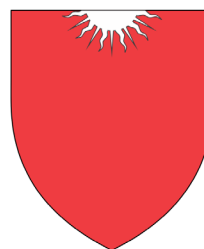
Битна карактеристика на зраците е дали тие излегуваат директно од дискот (сл. 7), се отсечени или одделени од сончевиот диск (сл. 8). Друга карактеристика е должината на зраците, односно дали тие излегуваат

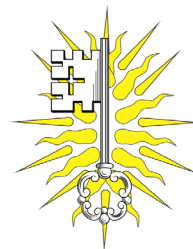
9. Зраци до работ на штитот

10. Сонце изгрева од снижен клин

11. Сонце изгрева од глава

12. Клуч во сјај

КУЛТОТ НА ЗНАМЕТО ВО БАЛКАНСКАТА ФАЛЕРИСТИКА - ОРДЕН НА ЗНАМЕТО

Петар Гајдов

Знамето може да биде само парче ткаенина која сама по себе има употребна и номинална вредност, но со комбинација на бои и симболи има една друга вредност, тоа е симбол на државноста. Нема да се згреша ако се забележи дека тоа е најистакнатиот и најупотребуваниот симбол на државата.

Уште од самите почетоци, од првичната употреба на знамето како симбол, тоа се доживува како култ, како ознака за припадност, најнапред кон владетелот, а подоцна кон нацијата и државата.

Култот кон знамето се манифестира во националната фалеристика. Постојат доста примери каде грбот (државниот грб или грбот на суверенот) е еден од основните елементи на ордените, меѓутоа, исто така, и знамето има важно место во фалеристиката на одредени држави. Орден посветен на знамето има во повеќе земји низ светот. Постоенето Орден на знамето, во повеќето земји низ светот е во зависност од историските околности и државното уредување низ кое поминувале тие земји и народи. Такви примери има повеќе, некои од минатото, а некои и денес, како што се: Албанија, Авганистан, Тајван, Југославија, Србија, Црна Гора, Унгарија, Северна Кореја, Азејберџан и други.

Со оглед на фактот дека се работи за обемна тема, со многу материјал за која треба голем простор и внимание, за да се презентира на достоин начин, во оваа прилика ќе се осврнеме на знамето во фалеристиката на балканските држави.

Од државите на Балканскиот Полуостров само три држави во своите наградни системи имаат одликување со назив - „Орден на знамето“. Тоа се: Република Албанија, Република Србија и Црна Гора.

Во минатото, орденот на знамето беше дел од наградниот систем на СФРЈугославија и тоа беше едно од највисоките одликувања на СФРЈ. Тој орден беше доделуван во пет степени, а првиот степен - Орден на југословенското знаме со лента, беше рангиран на осмото место по важност во редот на

THE CULT OF THE FLAG IN THE BALKAN PHALERISTICS - ORDER OF THE FLAG

Petar Gajdov

The flag may be only a piece of cloth, which in of itself has an use and fair value. With a combination of colors and symbols, it will have a different value and that is what makes it is a symbol of statehood. It would not be wrong if anyone noticed that it is the most prominent and/or the most widely used symbol of the state.

Since the beginning of time, the initial use of the flag as a symbol, it is perceived as a cult, as a designation of origin, first used by a ruler and later to the nation and state.

The cult of the flag manifests itself in the national phaleristics (the study of orders and decorations of a country). There are many examples where the coat of arms of the state or the coat of arms of the sovereign is one of the basic elements of the orders, but the flag also has an important place in phaleristics of certain countries. There are national orders dedicated to the flag in many countries around the world; such examples (both past and present) include Albania, Afghanistan, Republic of China (Taiwan), Serbia, Montenegro, Hungary, North Korea, Azerbaijan, Yugoslavia among others.

Given the fact that this is an extensive topic with a lot of material that needs a large space and attention to present on a dignified way, on this occasion we will elaborate on flag phaleristics in the Balkan states. Of all the countries of the Balkan peninsula only three countries in their reward systems have a decoration with the title “Order of the flag”; Albania, Montenegro and Serbia.

In the past, the „Order of the Flag“ was part of the award system of the SFR Yugoslavia and it was one of the highest honors of Yugoslavia. The Order was awarded in a five classes, and „First Class of the Order of the Yugoslavian Flag with sash“ was ranked as the eighth highest in importance among the decorations of the former Yugoslavia. (Fig. 1)

одликувањата на поранешната СФРЈ. (сл. 1)

По распаѓањето на поранешната СФРЈ, Орденот на југословенското знаме сè уште фигурираше во наградниот систем на Сојузна Република Југославија, а подоцна и во Државната заедница на Србија и Црна Гора.

Од сите шест поранешни југословенски републики, а сега независни држави, само Црна Гора и Република Србија сè уште имаат Орден на знамето во своите наградни системи.

Орденот на националното знаме на Албанија, (на албански: Dekorata e Flamurit Kombëtar), е едно од највисоките одликувања на Албанија, од редот на државните награди, а беше воспоставен со посебен Закон од 28 март 1996 година. (сл. 2)

Орденот на националното знаме се доделува на албански и на странски државјани за исклучителен придонес за обогатување на албанската нација и државата Албанија.

Одликувањата во Албанија вообичаено се доделуваат по предлог на претседателот на Републиката (т.е. по негова сопствена иницијатива). Исто така, може да биде по предлог на премиерот или, пак, на предлог на парламентот.

Орденот на српското знаме (на српски: Орден српске заставе) е второ по ред одликување според рангот во наградниот систем на Република Србија. Орденот е востановен со Законот за одликувањата на Република Србија, на 26.10.2009 год. (сл. 3)

Орденот на српското знаме се доделува во три класи за посебни заслуги во развојот на меѓународните односи меѓу Република Србија и други земји или меѓународни организации, како и за посебни заслуги во развојот и зајакнувањето на мирољубивата соработка и пријателските односи меѓу Република Србија и други земји.

Орденот на црногорското знаме (на црногорски: Orden crnogorske zastave) е трето по ред одликување според рангот во наградниот систем на Црна Гора. Орденот се доделува во три степени, на граѓани на Црна Гора и на странци, за посебни заслуги за Црна Гора. (сл. 4) ■

1

2

3

4

After the dissolution of Yugoslavia, the „Order of Yugoslav flag“ still was a part of the award system of the Federal Republic of Yugoslavia, and later in the State Union of Serbia and Montenegro.

Out of the six former Yugoslav republics, only Montenegro and Republic of Serbia still have an Order of the flag in their award systems.

“Order of the National Flag of Albania“ (Albanian: Dekorata e Flamurit Kombëtar), one of the highest honors of Albania, from the state awards, and was established by a special Act of March 28, 1996. (Fig. 2)

“Order of the National Flag“ is awarded to Albanian and foreign citizens for outstanding contribution to the enrichment of the Albanian nation and the Albanian state. Decorations in Albania are usually awarded on a proposal of the President (ie on his own initiative), and can also be proposed by the Prime Minister or by the Parliament.

“Order of the Serbian Flag“ (in Serbian: Орден српске заставе) is the second in line according to the award system of the Republic of Serbia. Order was established by the Law on Decorations of the Republic of Serbia on October 26, 2009. (Fig. 3)

“Order of the Serbian Flag“ is awarded in three classes for special merits in the development of international relations between the Republic of Serbia and other countries or international organizations, and meritorious development and strengthening of peaceful cooperation and friendly relations between Serbia and other countries.

“Order of the Montenegrin Flag“ (Montenegrin: Orden Crnogorske zastave) is the third highest award according to the award system in Montenegro. The Order is awarded in three classes of Montenegrin citizens and foreigners, for meritorious service or deeds to Montenegro. (Fig. 4) ■

ПОВЕЛБА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Петар Гајдов

Заокружувајќи го серијалот на претставувањето на одликувањата и признанијата на Република Македонија, во овој број го претставуваме признанието „Повелба на Република Македонија“.

Според одредбите од Законот за одликувањата и признанијата на Република Македонија („Сл. весник на РМ“ бр. 48/02), признанието „Повелба на Република Македонија“ се доделува на:

- државјани на Република Македонија, како и на државјани на други земји, на правни лица и на меѓународни институции и организации за посебен придонес за развојот на Република Македонија, за особени заслуги во развивањето и унапредувањето на меѓународните односи и на соработката на Република Македонија со други држави и меѓународни институции и организации и јакнењето на нејзината меѓународна положба и углед, и

- поединци, организации и здруженија, како и на културно-уметнички, спортски и други здруженија за успешно организирање и претставување на достигнувањата од соодветната област во земјата и во странство.

Признанието „Повелба на Република Македонија“ има вертикална правоаголна форма со димензии 29,5 см ширина и 42 см висина. Изработено е на пергаментна хартија.

Во горниот дел, во средината, е отпечатен и втиснат грбот на Република Македонија во златна боја. Под грбот е испишан текстот: „Република Македонија - Претседател на Република Македонија. Централниот мотив на Повелбата е иницијалната буква „М“ втисната во златна боја со придружна виџетка врз црвена основа.

Под иницијалната буква „М“ е испишан текстот: „Повелба на Република Македонија“, под кој се испишуваат името на носителот на признанието и образложението. Во долниот лев агол се датумот и местото на доделувањето на признанието, а во десниот агол е потписот на Претседателот на Република Македонија и

CHARTER OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

Petar Gajdov

Rounding up the presentation series of the decorations and awards of the Republic of Macedonia, in this issue we will present the recognition - “Charter of the Republic of Macedonia.”

According to the Chapter 3, Section 17 of the “Law on Awarding Decorations and Recognitions of the Republic of Macedonia” (“Official Gazette” No.48/02), the Charter of the Republic of Macedonia is awarded to:

- Citizens of the Republic of Macedonia, as well as citizens of other countries, to legal entities and international institutions and organizations for outstanding contribution to the development of the Republic of Macedonia, for special merits in the development and promotion of international relations and cooperation between Macedonia and other countries and international institutions and organizations and strengthening of its international position and reputation and

- Individuals, organizations and associations, as well as artistic, sporting and other associations of successful organization and presentation of achievements in the relevant field at home and abroad.

The Charter of the Republic of Macedonia has a vertical rectangular shape with the dimensions of 29.5 cm width and 42 cm height. Made of parchment paper, the middle-top of the Charter will have the Arms of the Republic of Macedonia embossed and printed in gold. Placed underneath the arms is the following text: „Republic of Macedonia, President of the Republic of Macedonia“. The central motif of the Charter is the letter “M” embossed in gold with appropriate vignette on a red background.

Under the letter “M”, the text “Charter of the Republic of Macedonia” is inscribed, under which the name of the receipt along with the citation of why they received it. In the lower left corner is the date and city where the charter is

во средината на долната страна од Повелбата е отпечатен и втиснат сув жиг на Република Македонија со придружна жолто-црвена лента.

Признанието „Повелба на Република Македонија“ се врачува во кожена папка во чиј централен дел е втиснат релјеф на грбот на Република Македонија.

Автори на идејното решение за изгледот на признанието „Повелба на Република Македонија“ се Костадин Танчев и Владимир Боројевиќ.

Признанието „Повелба на Република Македонија“ за првпат беше врачено на 9 октомври 2008 година, на г. Вилхелм Науснер, за особени заслуги во организирањето и спроведувањето на активности на хуманитарен план и за неговиот придонес за развивање на пријателските односи и соработка меѓу Република Македонија и Република Австрија.

Повелбата му беше врачена на свечена церемонија во Малиот свечен салон во Собранието на Република Македонија, од страна на претседателот на Република Македонија.

Со признанието „Повелба на Република Македонија“, исто така, одликувани се: проф. Владислав Барчиковски од Полска, Фестивалот за детски песни „Златно славејче“, Установата за уметнички дејности „Скопски џез-фестивал“, Друштвото на писатели на Македонија, Институтот за македонски јазик „Крсте Петков Мисирков“, Еврејската заедница во Репу-

блика Македонија, Театарскиот фестивал „Војдан Чернодрински“, Црвен крст на Македонија, како и многу други организации и здруженија на граѓани од македонската дијаспора.

За пишување на текстот користен е Законот за одликувања и признанија на Република Македонија („Сл. весник на РМ“ бр. 48/02) и Одлуката за описот и изгледот на признанието „Повелба на Република Македонија“ („Сл. весник на РМ“ бр. 31/05). ■

awarded, and in the right corner is the signature of the President of the Republic and in the middle of the underside of the Charter is printed and image of embossed seal of the Republic of Macedonia with accompanying yellow and red ribbon.

The Charter of the Republic of Macedonia is delivered in a leather folder where the central relief is the Arms of the Republic of Macedonia embossed on the cover.

The overall design of the Charter paper are Kostadin Tancev and Vladimir Borojevic.

The Charter of the Republic of Macedonia was first awarded on October 9, 2008, to Mr. Wilhelm Nausner for special merits in the organization and implementation of humanitarian activities and for his contribution to the development of friendly relations and cooperation between Macedonia and Austria. The Charter of the Republic of Macedonia

was presented at a ceremony in the Small Official Hall at the Parliament building by the President Branko Crvenkovski.

The following individuals and organizations also have been honored with Charters: Mr. Vladislav Barczikowski of Poland, the festival of children's songs "Zlatno Slavejce" ("Golden Nightingale") institution for artistic activities "Skopje Jazz Festival", Society of the writers of Macedonia, the Macedonian Language Institute "Krste Misirkov" - Skopje, the Jewish community in Republic of

Macedonia, theater festival "Vojdan Chernodrinski", the Macedonian Red Cross and many other organizations and associations of citizens from the Macedonian diaspora.

For writing the text used the law on decorations and awards of the Republic of Macedonia ("Official Gazette of RM" no. 48/02) and Decision on the description, design and materials that are made Medal for Bravery ("Official Gazette Republic of Macedonia "no. 31/05). ■

Повелба на Република Македонија
Charter of the Republic of Macedonia

МАКЕДОНСКИ ПОЛИЦИСКИ ОЗНАКИ (4)

Трајче Трајков

Владата на Република Македонија, на седницата одржана на 29 август 2007 година, донесе нова Уредба за униформата и ознаките на униформата на полицијата¹, која воведе новости во дизајнот и во симболиката на полициските ознаки. Врз основа на описот на ознаките кои се носат на униформата даден во чл. 41 од Уредбата, во 2008 година се произведени новите ткаени амблеми за македонската полиција.

Амблемот на полицијата има облик на штит со димензии 11,5x9,5 см. Изработен е во темносина боја, на кој со бели букви е исткаено „РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“, под тоа „ПОЛИЦИЈА“, подвлечено со златно-жолта линија по должина на целиот натпис, под која линија со бели букви е исткаено „POLICE“, а под натписот е исткаен грбот на РМ во соодветните бои. Долж целиот раб на амблемот на 0,3 см од надворешниот раб е исткаена жолта лента, во вид на внатрешна рамка (сл. 1).

Натписот „ПОЛИЦИЈА“ е со димензии 10,5x2,5 см изработен во темносина боја, исткаено со бели букви, а од внатрешната страна на растојание од 0,5 см. од надворешниот раб е исткаена жолта лента (сл. 2).

Металната ознака има облик на штит со димензии 5,5x5 см и се изработува во сребрено-бела боја. Во средината на штитот е поставена ознака во форма на круг со дијаметар 3 см со златно-жолта боја со лоров венеч и во средината буквите „РМ“ (сл. 3). Правоаголниот амблем е изработен од чоја со димензии 6,6x3,3 см. На амблемоте извезено знамето на Република Македонија (сл. 4). Амблемот во форма на штит е со димензии 6,5x3,5 см. Долж целиот раб на амблемот на 0,5 см од надворешниот раб во вид на внатрешна рамка извезена е лента со свилен конец во златно-жолта боја. Во рамката извезени се лоров венеч и ознака „РМ“ со свилен конец во златно-жолта боја (сл. 5). Амблемот се изработува во две варијанти. Кај првата варијанта подлогата на амблемот е извезена со свилен

MACEDONIAN POLICE INSIGNIA (4)

Trajče Trajkov

On the session held on August 29, 2007 the Government of the Republic of Macedonia adopted a new Decree on the uniform and the emblems of the police uniform that introduced innovations in design and symbolism of police insignia. Based on the description of the emblems worn on the uniform provided in Article 41 of the Decree, in 2008 new woven emblems of the Macedonian Police were produced.

The emblem of the police is in the shape of a shield with dimensions of 11.5 x 9.5 cm. It's in dark blue color and it contains a woven inscription with white letters "РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА" (The Republic of Macedonia) and under it "ПОЛИЦИЈА", underlined with golden line along the entire inscription. Under the golden line in white lettering an inscription "POLICE" is woven and under this the coat of arms of RM is woven in corresponding colors. Along the entire edge of the emblem 0.3 cm from the outer edge there is a yellow line in the form of an internal frame (Fig.1).

The inscription "ПОЛИЦИЈА" has dimensions of 10.5 x 2.5 cm. It's in dark blue color and it has a white letters woven. Along the entire edge 0.5 cm from the outer edge a yellow line is woven.(Fig.2).

The metal tag has the shape of a shield with dimensions of 5.5 x 5 cm and is manufactured in silver color. In the middle of the shield a set sign is set in the form of a circle with a diameter of 3 cm with a golden color with a laurel wreath and in the middle letters "RM"(Fig.3). The rectangular emblem is made of broadcloth with dimensions of 6.6 x 3.3 cm. On this emblem the flag of the Republic of Macedonia is embroidered (Fig.4). The emblem is in the form of a shield is with dimensions of 6.5 x 3.5 cm. Along the entire edge of the emblem 0.5 cm from the outer edge in the form of internal frame with a silk thread a ribbon

конец во сиво-маслинеста боја. Втората варијанта е наменета за униформата за припадниците на ПЕП и подлогата на амблемот е извезена со свилен конец во темносива боја.

Амблемот и натписот на граничната полиција ја задржаа дотогашната симболика, со мала измена што симболите наместо на зелена се исткаени на темносива основа (сл. 6,7).

Амблемот на полицајците кои вршат работи на безбедност на сообраќајот на патиштата е во форма на штит. Подлогата на амблемот е во сива боја, на која со златни букви е исткаено „РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“, а под тоа „REPUBLIC OF MACEDONIA“. Во средината на амблемот исткаени се раширени крилја во златна боја во чија средина е исткаен штит во сива боја, а во средината на штитот е исткаен круг во бела боја обрабен со црвена линија, во кој со златни букви е исткаено „STOP“, обрабен со златна линија. На долната страна на амблемот со златни букви е исткаено „СООБРАЌАЈНА ПОЛИЦИЈА“, а под тоа „TRAFFIC POLICE“ (сл. 8).

Амблемот на Посебната единица за поддршка има облик на штит со димензии 11,5x9,5 см. Изработен е во црна боја, на кој со бели букви е извезено „РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“, под тоа извезено е знамето на Р. Македонија со димензии 9,5 x 2 см подвлечено со жолта линија по целата должина, под која линија со бели букви е исткаено „MVR-PEP“, подвлечено со жолта линија по целата должина, под тоа натписот „POLICE“, а под натписот е исткаен

1

2

3

4

5

6

in golden color is embroidered. The internal frame contains an embroidered laurel wreath and the “RM” sing in silk thread and in a golden color (Fig.5). The emblem is made in two variants. In the first variant the surface of the emblem is embroidered with silk in olive color. The second variant is designed for the uniform for members of the PEP and the surface of the emblem is embroidered with silk thread in dark blue color.

The emblem and the inscription of the Border Police didn't change its symbolism with a little variation of the color, dark blue instead of green (Fig.6,7).

The emblem of the police officers who perform duties of traffic control on the roads is in the form of a shield. The background of the emblem is blue and it has a woven inscription in golden letters “РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА” and “REPUBLIC OF MACEDONIA” below. In the middle of the emblem widespread wings in golden color are woven. In their center a shield in gray is woven and in the middle of the shield there is a white circle with a red bordure featuring golden inscription “STOP”. The underside of the emblem contains an inscription with golden letters “СООБРАЌАЈНА ПОЛИЦИЈА” and „TRAFFIC POLICE” below. (Fig.8)

The emblem of the Special Support Unit is in the shape of a shield with dimensions of 11.5 x 9.5 cm. The background of the emblem is black and it has a woven inscription in white letters “РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА” below the flag of Macedonia is embroder with dimensions 9,5

ловоров венец во златно-жолта боја во чија средина е исткаено „PM“ во бела боја. Растојанието меѓу жолтите линии е 1 см. Долж целиот раб на амблемот на 0,5 см. од надворешниот раб е исткаена жолта лента, во вид на внатрешна рамка (сл.9).

Натписот „ПОСЕБНА ЕДИНИЦА ЗА ПОДДРШКА“ е исткаен со бели букви на црна основа, со димензии 10,5x3 см. Долж целиот раб на натписот на надворешниот раб е исткаена златно-жолта лента, во вид на внатрешна рамка (сл.10).

Амблемот на Единицата за специјални задачи се изработува на црна основа во две варијанти. Првата варијанта е во форма на круг со дијаметар од 9 см во кој се наоѓаат три прстени кои се одвоени со портокалова линија широка 0,2 см. Во средината на внатрешниот прстен е исткаена глава од тигар со димензии 3x3 см во комбинација од бела, портокалова, црна, црвена и зелена боја. На горната половина на средниот прстен со бели букви е исткаено „РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА“, а на долната половина со бели букви е исткаено „SPECIAL TASK UNIT“. Помеѓу горната и долната половина од средниот прстен во форма на круг се исткаени две знамиња на Р. Македонија. На горната половина од надворешниот прстен, со бели букви е исткаено „МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ“, а на долната половина со бели букви е исткаено „ЕДИНИЦА ЗА СПЕЦИЈАЛНИ ЗАДАЧИ“. Помеѓу горната и долната половина од надворешниот прстен од левата страна со портокалова боја е исткаен бројот „19“, а од десната страна бројот „81“ (сл. 11). Симболите кај втората варијанта на амблемот се ткаени со црна, сива и бела боја

7

8

9

10

11

12

x 2 cm lined with a yellow line along the entire length and under which there is an inscription with white letters “MVR-PEP” highlighted by a yellow line along the entire length. Under that there is a label “POLICE”, and under that a laurel wreath in golden color is woven in the center of which there is a label “RM” in white color. The distance between the yellow lines is 1 cm. Along the entire edge of the emblem 0.5 cm. from the outer edge a yellow band is woven in the form of an internal frame (fig.9).

The inscription “ПОСЕБНА ЕДИНИЦА ЗА ПОДДРШКА” (Special Unit for Support) is woven with white letters on a black background, with dimensions 10.5 x 3cm. Along the entire edge of the inscription on the outer edge a golden band is woven in the form of an internal frame (fig.10).

The emblem of the Unit for Special Tasks is made on a black background in two variants. The first variant is in the form of a circle with a diameter of 9 cm which contains three rings that are separated by an orange line 0.2 cm wide. In the middle of the inner ring a head of a tiger is woven with dimensions 3 x 3 cm in a combination of white, orange, black, red and green. The top half of the middle ring bear the label “РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА” in white letters while the lower half the label “SPECIAL TASK UNIT”. Between the upper and lower half of the middle ring two flags of RM are woven in the form of a circle. The upper half of the outer ring bears the label “РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА” and the lower half the label “ЕДИНИЦА ЗА

(сл. 12).

Натписот „СПЕЦИЈАЛНА ПОЛИЦИЈА“ е со димензии 10,5x3 см и се изработува во две варијанти: првата варијанта е со бели букви исткаени на црна основа со портокалова лента на надворешниот раб (сл. 13), а втората варијанта е со сиви букви исткаени на црна основа со сива лента на надворешниот раб (сл. 14).

Амблемот со форма на круг со дијаметар од 5 см се изработува на црна основа во две варијанти. Првата варијанта е со исткаена глава од тигар во комбинација од бела, портокалова, црна, црвена и зелена боја, со димензии 3x3 см. Долж целиот надворешен раб е исткаена портокалова лента, во вид на внатрешна рамка (сл.15). Втората варијанта е со исткаена глава на тигар во комбинација од црна, сива и бела боја. Долж целиот надворешен раб на амблемот е исткаена сива лента, во вид на внатрешна рамка (сл. 16).

Амблемот на Единицата за брзо распоредување е во форма на неправилен штит со димензии 8,4x8,5 см. Се изработува во три варијанти: првата варијанта е на темнозелена основа, втората варијанта е на темносина основа и третата варијанта е на црна основа (сл. 17, 18, 19). На горниот дел е исткаено „Р.МАКЕДОНИЈА“, под тоа „ПОЛИЦИЈА-ЕБР“, кои се подвлечени со линија. Во средишниот дел се наоѓа меч во сива боја, во чија заднина се вкрстуваат стрела во сива боја и гром. Долниот дел на штитот завршува со лента на која е испишан текст „СЕКОГАШ СЕКАДЕ“. Од надворешната страна штитот е опшиен со лента. Буквите, линијата, громот и лентата за опшивање, во првата и во втората варијанта се во жолта боја, а во

13

14

15

16

17

18

СПЕЦИЈАЛНИ ЗАДАЧИ“. Between the upper and lower half of the outer ring on the left side in orange color the number “19” is woven and on the right the number “81” (fig.11). The symbols of the second variant of the emblem are woven in black, gray and white (fig.12).

The inscription “special police” has dimensions of 10.5 x 3 cm and is made in two variants: the first variant is woven with white letters on black background with orange tape on the outer edge (fig.13) and the second option is grayed-woven on black background with a gray stripe on the outer edge (fig.14).

The emblem in the shape of a circle with a diameter of 5 cm is made on black background in two variants. The first variant the head of the tiger is woven in a combination of white, orange, black, red and green, with dimensions of 3 x 3cm. Along the entire outer edge an orange band in the form of an internal frame is woven (fig.15). The second variant the head of the tiger is woven in a combination of black, gray and white. Along the entire outer edge of the emblem s a gray tape, in the form of an internal frame is woven (fig.16).

The emblem of the Rapid Deployment Unit is in the form of improper shield with dimensions of 8.4 x 8.5 cm. It is made in three variants: the first variant is a dark green base, the second variant is a navy blue base and the third option is a black base (fig.17, 18, 19). In the upper part the label is “Р.МАКЕДОНИЈА” woven below that “ПОЛИЦИЈА-ЕБР”. Both are underlined. There is a gray sword in the middle, with an arrow and

третата варијанта се во сива боја.

Натписот „ЕДИНИЦА ЗА БРЗО РАСПОРЕДУВАЊЕ“ се изработува во три варијанти: првата варијанта е исткаена со жолти букви на темнозелена основа, втората варијанта е исткаена со жолти букви на темносина основа и третата варијанта е исткаена со сиви букви на црна основа. Натписот е со димензии 9,5x2,2 см. Долж целиот надворешен раб на натписот, исткаен во првата и во втората варијанта, исткаена е златно-жолта лента во вид на внатрешна рамка (сл. 20, 21, 22).

Амблемот во форма на неправилен штит со намалени димензии е со димензии 4,5x 4,1 см и е ист како амблемот на Единицата за брзо распоредување, без долна лента, без натпис Р. МАКЕДОНИЈА и без лента за опшивање (сл. 23, 24, 25).

Амблемот на хеликоптерската единица е во форма на штит со димензии 12,5x11 см. Подлогата на амблемот е темносива, во чија средина е исткаен јастреб со раширени крилја во кафено-бела боја, а од левата и од десната страна на амблемот извезени се лоровови гранки. Над јастребот, со златно-жолти букви е исткаено „ХЕЛИКОПТЕРСКА ЕДИНИЦА“, над него е исткаена линија во сина боја, со широчина од 0,2 см, а над линијата е исткаено „МВР НА РМ“ во светлосива боја (сл. 26).

Значката на хеликоптерската единица е во форма на штит со димензии 6x5,3 см. Изработена е од метал. Основата е во темносива боја. Значката е врамена со линија од 0,1 см во сина боја. Во средината на амблемот поставено е знамето на РМ во форма на штит, во чија средина е поставен хеликоптер во комбиниција од темносина и сина боја.

19

20

21

22

23

24

a thunder crossed behind it. The lower part of the shield ends with a ribbon with the text “СЕКОГАШ СЕКАДЕ” (Always Anywhere)”. The shield is pipelined from the outside. The letters, lines and the thunder in the first and second variants are yellow, and in the third variant are gray.

The inscription “ЕДИНИЦА ЗА БРЗО РАСПОРЕДУВАЊЕ” (Rapid Deployment Unit) is made in three variants: the first variant is woven with yellow letters on a dark green base, the second variant is woven with yellow letters on a navy blue base and third variant is woven with gray letters on a black background. The label is with dimensions of 9.5 x 2.2 cm. Along the entire outer edge of the label, in the first and second variant, a golden tape in the form of an internal frame is woven (fig.20, 21, 22).

The emblem in the shape of an irregular shield with reduced dimensions has dimensions of 4.5 x 4.1 cm and is the same as the emblem of the Rapid Deployment Unit without bottom band without the label “Р. МАКЕДОНИЈА” and without the tape trimming (fig. 23, 24, 25).

The emblem of the helicopter unit is in the form of a shield with dimensions of 12.5 x 11 cm. The background of the emblem is dark gray, in the middle of which a hawk with opened wings in brownish color is woven. On the left and right side of the emblem two laurel branches are embroidered. Above the hawk in golden letters the label “helicopter unit” is

woven. Above that there is a blue line 0.2 cm wide and above the line there is another label “МВР НА РМ” (MIA of RM) in light gray color. (fig.26)

Над знамето на РМ има натпис „ХЕЛИКОПТЕРСКА ЕДИНИЦА“ во златно-жолта боја, а над него „МВР НА РМ“ во златно-жолта боја (сл. 27).

Пилотската значка е во форма на раширени крилја на јастреб, со димензии 4,2x8,4 см. Изработена е од метал во златно-жолта боја. Крилјата се раздвоени со меч, изработен во златно-жолта боја со црвена дршка и заштитник во сиво-маслинеста боја. На долниот дел од крилјата е поставено развиорено знаме на РМ (сл. 28).

За првпат, на основниот амблем на полицијата наместо скратеницата РМ обвиткана со лаворов венец е аплициран државниот грб на Република Македонија во соодветните бои, со што овој државен симбол стана составен дел од полицискиот амблем.

Отстранувањето на црвената звезда петокрака од државниот грб согласно со новиот Закон за грбот на РМ, од 16 ноември 2009 година, беше причина Владата, на 12 јануари 2011 година, да донесе Уредба за изменување на Уредбата за униформата и ознаките на униформата на полицијата², во согласност со која на основниот амблем на полицијата се аплицира изменетиот државен грб (сл. 29). Амблемите и значките воведени со Уредбата од 2007 година останаа во употреба до денес. Но, во периодот по 2007 година некои ознаки останаа непропишани и за нив ќе стане збор во следниот број на „Македонски хералд“. ■

НАВОДИ • ENDNOTES

Службен весник, Official Gazette. 106/2007, 59-77
„Службен весник, Official Gazette, 6/2011, 3.

25

26

27

28

29

The badge of the helicopter unit is in the form of a shield with dimensions 6 x 5.3 cm. It's made of metal. The base is in dark gray color. The Badge framed with a line 0.1 cm wide in blue. In the middle of the emblem is the flag of Macedonia in the form of a shield in the middle of which there's a helicopter in navy blue and blue color. Above the flag of RM there's an inscription "helicopter unit" in golden color, and above it "МВР НА РМ" in golden color. (fig.27)

The pilot's badge is in the form of outspread wings of a hawk, with dimensions of 4.2 x 8,4 cm. It's made of metal in golden color. The wings are separated by a sword in golden color with a red handle and protector in olive color. At the lower part of the wing the unfurled flag of Macedonia is set (fig.28)

For the first time, on the basic emblem of the police instead of the abbreviation "RM" surrounded by a laurel wreath the Coat of Arms of the Republic of Macedonia is applied in the appropriate colors, making this national symbol an integral part of the police emblem.

The removing of the red five-pointed star from the coat of arms in accordance with the new Law on the Coat of arms of the RM from the 16th of November 2009, was the reason the Government Decree of 12 January 2011 amending the Decree on the uniform and the emblems of the police uniform according to which the basic emblem the police administered the amended Coat of Arms of the Republic (fig.29). The emblems and badges introduced by the Decree of 2007 remain in use until today. But in the period after 2007 some emblems remained unregulated and they will be discussed in the next issue of Macedonian Herald. ■

ГРБ НА ДАРКО БЛАЖЕВСКИ

Машински инженер од Скопје

Штит: Сино, два огнени сребрени меча со златни дршки во појас контра, од зелено подножје златен аквадукт.

Мантија: Сино со златно.

Челенка: Златен полукоњ.

Мото: Ubi Concordia Ibi Victoria

Мото на македонски:

Каде има слога таму има и победа

Блазон: Јован Јоновски

Емблазон: Коста Стаматовски

Заведен под број 1/2015 на 17.4.2015 година ■

ARMS OF DARKO BLAZHEVSKI

Mechanical engineer from Skopje

Shield: Azure, two flaming swords counterpoised fesswise Argent hilted Or, on base Vert an aqueduct of the third.

Mantling: Azure doubled Or

Crest: Demi-horse Or.

Motto: Ubi Concordia Ibi Victoria

Motto in English: Where there is unity there is victory

Blazon: Jovan Jonovski

Emblazon: Kosta Stamatovski

Registered under number 1/2015 on 17.4.2015 ■

ГРБ НА ДРАГИ ТОДОРОВСКИ

Градежник од Куманово

Штит: Црвено, три сребреници во превез.

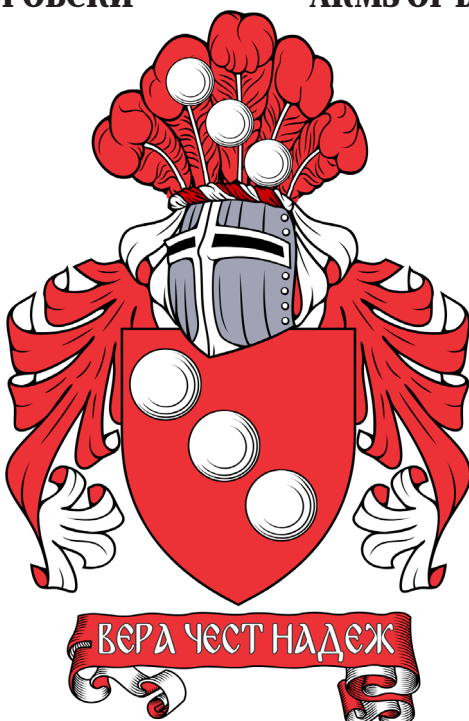
Мантија: Црвено со сребро

Челенка: На пет црвени нојви пердуви, три сребреници во превез.

Мото: Вера Чест Надеж

Блазон и емблазон: Јован Јоновски

Заведен под број 1/2016 на 10.6.2016 година ■

ARMS OF DRAGI TODOROVSKI

Builder from Kumanovo

Shield: Gules, three plates in bend.

Mantling: Gules doubled Argent

Crest: Five ostrich feathers

Gules charged with three plates in bend.

Motto: Vera Chest Nadezh

Motto in English: Faith Honour Hope

Blazon and Emblazon: Jovan Jonovski

Registered under number 1/2016 on 10.6.2016 ■